

Arnoštova *knihovna*

duha

1 | 2026

Informace o knihách a knihovnách

KNIHOVNY A GENERACE

X, Y, Z, ALFA

Duha online:
<https://duha.mzk.cz>

Obsah

Knihovna je...	
Knihovna v roce 2050 je...	2
Studie, články	
Generace X pohledem sociálních věd – <i>Tomáš Urbánek</i>	3
Poznejte uživatele z generace X a komunikujte efektivně – <i>Markéta Nemeškalová</i>	5
Architektonické a prostorové požadavky napříč generacemi I. – <i>Iva Machová</i>	7
Inspirace, podněty, náměty	
Jak komunikovat s úřady digitálně – individuální/skupinová lekce pro generaci X – <i>Radka Spěváčková</i>	9
Knihovník jako průvodce digitální společnosti – <i>Michaela Mrázová</i>	13
Knihovníci doporučují knihovníkům – <i>Ladislava Hývlová, Erika Koukalová, Naďa Picková, Marta Vaňková, Pavlína Šimonová</i>	15
Biblioterapie očima absolventky oboru knihovnictví Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě Mgr. Terezy Lysoňkové – <i>Libuše Foberová</i>	17
Proměny českého knihovnictví	
Na ostří nože – povídání Tomáše Kubíčka s Vitem Richterem o naléhavých zbytečnostech a tušených nezbytnostech – <i>Tomáš Kubíček</i>	20
Veřejné knihovny	
Trénování paměti v knihovnách jako nástroj aktivního stárnutí a rozvoje komunit – <i>Zdeňka Adlerová</i>	25
Pobočka Loucká Městské knihovny Znojmo v novém – <i>Jana Sikorová</i>	26
Knihovna v kapse: implementace digitálního čtenářského průkazu v Městské knihovně Česká Třebová – <i>Michal Denár, Hana Sychrová</i>	28
Konference, akce	
Konference knihovny.digital – Na cestě k digitálním službám – <i>Veronika Kašpárková</i>	30
TOP komunitní knihovnou v Jihomoravském kraji se stala Obecní knihovna Ratíškovice, Knihovnickou osobností Mgr. Jitka Bublová – <i>Monika Kratochvílová</i>	32
Do černého 2026 na téma „Mimo komfort – knihovny v čase změn“ – <i>Zdenka Haplová</i>	34
Informace pro knihovny	
Rok s Ájou – <i>Miloslav Linc</i>	36
Kurz Minimum obecního knihovníka po dvou letech: Ohlédnutí a plány do budoucna – <i>Jana Tomancová</i>	37
Příběhy z Kraje her, aneb když se práce stane hrou – <i>Jana Pozlerová, Kristýna Višková</i>	38
Knihovna pro 21. století: studenti FA VUT navrhli proměny čtyř obecních knihoven – <i>Lenka Dostálová</i>	40
Z činnosti MZK	
Ohlédnutí za čtyřiceti ročníky časopisu Duha I. – <i>Jaromír Kubíček</i>	42
Den Arnošta Lustiga v MZK – <i>Anna Mrázová</i>	44
Jak jsme projektovali Moravskou zemskou knihovnu – <i>Tomáš Adámek, Petr Benedikt</i>	45
Den frankofonie v MZK – <i>Anna Mrázová</i>	46
Knihovnické osobnosti	
Jitka Bublová – Knihovnická osobnost Jihomoravského kraje 2025 – <i>Pavel Mezuláník</i>	47
Recenze	
Vyšel další díl kompendií Kompendium knihovnictví 4 – <i>Libuše Foberová</i>	48
Zkušenosti ze zahraničních knihoven	
Inspirace ze Severu – Studijní pobyt v Městské knihovně Helsingborg – <i>Eva Filípková, Zuzana Svobodová</i>	51
Rozhovor	
Bez knihovníků – trenérů paměti se neobejdeme – rozhovor s Danou Steinovou – <i>Monika Kratochvílová</i>	55
Fejeton	
Lovkyně knih / Kopretiny se neomrzely – <i>Iva Hadj Moussa</i>	57

Vážení a milí čtenáři,

vstupujeme společně do jubilejního 40. ročníku časopisu Duha. Rozhodli jsme se ho s ohledem na nové téma českého knihovnictví věnovat **generacím uživatelů**, se kterými se v knihovnách setkáváme. Vzhledem k počtu čísel zůstala mimo naši pozornost generace tzv. Baby Boomers (1946–1964). Pro ni se knihovny staly celoživotními průvodci. Zaměříme se postupně na generaci X, Y, Z a Alfa. První číslo tedy patří **generaci X** (1965–1980).

Rubrika *Studie, články* přináší tři pohledy na uvedenou generaci. Nejprve si ji obecně charakterizujeme. Následně se podíváme na její komunikační specifika a nároky na architekturu i pojetí prostoru. Generační zaměření má také lekce Jak komunikovat s úřady digitálně (*Inspirace, podněty, náměty*), nebo tipy na literaturu a deskové hry – Knihovníci doporučují knihovníkům. Pozornost je věnována i trénování paměti v knihovnách (*Veřejné knihovny*). V *rozhovoru* s Danou Steinovou otevřeme problematiku celoživotního vzdělávání.

Dále bychom Vaší pozornosti rádi doporučili povídání Tomáše Kubíčka s Vitem Richterem o aktuálním oborovém dění (*Proměny českého knihovnictví*). Kolegové z Městské knihovny v Praze se s námi podělili o své zkušenosti s ročním využíváním AI asistentky pro uživatele (*Informace pro knihovny*). Seznámíme Vás s TOP komunitní knihovnou a Knihovnickou osobností Jihomoravského kraje (*Konference, akce*). Navštívit s námi můžete nově otevřenou Knihovnu Arnošta Lustiga (*Z činnosti MZK*), nebo Městskou knihovnu ve švédském Helsingborgu (*Zkušenosti ze zahraničních knihoven*).

Věříme, že i tento jubilejní ročník přinese inspirativní články, nové podněty k zamyšlení a bude nadále přispívat k rozvoji knihovnické praxe.

Za redakci časopisu Duha

Jan Lidmila

DUHA. Informace o knihách a knihovnách. Ročník 40 (2026), číslo 1
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně.**

Adresa vydavatele a redakce:
Moravská zemská knihovna v Brně
Kounicova 65a, 601 87 Brno
Telefon: 541 646 126
E-mail: duha@mzk.cz
IČ 094943, DIČ CZ00094943

Foto na přední straně:
Eva Lustigová v Knihovně Arnošta Lustiga,
autor fotografie: Monika Hlaváčová.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vaščák
Tisk: Tiskárna Brázda
Vychází 4× ročně tištěně i on-line.
Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),
ISSN 1804-4255 (Online)

Redakce:

Mgr. Jan Lidmila, vedoucí redaktor,
PhDr. Veronika Kašpárková, redaktorka,
Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka.

Redakční rada:

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady, PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), Mgr. Kateřina Janošková (Masarykova veřejná knihovna Vsetín), Bc. Pavel Zajíc (Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm)

jihomoravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.

Knihovna v roce 2050 je...

Knihovna v roce 2050 je...

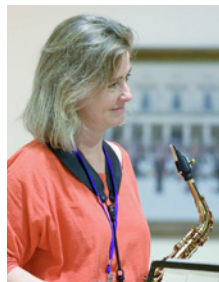
pro mě místo, kam se chodí zpomalit a nadechnout. Ne kvůli informacím – ty má dnes člověk všude – ale kvůli tichu, soustředění a pocitu, že svět má ještě nějaký řád. Místo, kde může být člověk offline, aniž by měl pocit, že mu něco uniká. Představuji si pohodlná křesílka, dobrou kávu nebo čaj, gramofonové desky, které si lze pouštět do sluchátek. Útočiště před světem plným stresu a vulgarit. Místo, kde může být člověk sám, ale zároveň i místo setkávání – třeba s někým, kdo chce sdílet a diskutovat stejnou knihu. Díky technologiím by to mohlo být velmi jednoduché: knihu si vyhledám elektronicky a jedním klikem dám najevo zájem o rozhovor, který se zobrazí ostatním se stejným zájmem. A především bych si přála, aby knihovny v roce 2050 ještě pořád existovaly, ať už v jakékoli podobě.

Knihovna v roce 2050 je...

moderní, otevřený a pulzující prostor, který se neustále vyvíjí, ale zároveň si zachovává svou podstatu. Vedle digitálních archivů, umělé inteligence a interaktivních technologií tu stále najdeme klasické knihy – tištěné svazky, které voní papírem a nabízejí klid, soustředění a únik od rychlého světa. Knihovna zůstává místem ticha, respektu k poznání a svobodného přístupu k informacím, kde se lidé učí nejen číst, ale i přemýšlet. Je to bezpečný přístav pro studenty, badatele i snílky, prostor pro setkávání komunit, uchovávání kulturní paměti a vyprávění příběhů, které spojují minulost s budoucností.

Knihovna v roce 2050 je...

stále místem fantazie, příběhů, poznávání a setkávání. Ale zároveň jde s trendy i potřebami doby. Bude místem, kam mohu přijít potkat se a popovídat si s pomocí AI a moderní audiovizuální techniky s postavami z mých oblíbených příběhových světů o jejich osudech, dobrodružstvích nebo myšlenkách. Přijdu si sem nechat vysvětlit odbornou problematiku či vést s virtuálním učitelem diskuzi o tématu, kterým se zrovna zabývám. Zároveň však bude knihovna dál baštou kultivace lidského ducha skrze setkávání skutečných lidí nad kulturními, uměleckými či jinými lidskými hodnotami. Setkáváním s inspirací a tvořivostí, hledáním krásna a poetiky stvořeného skutečným člověkem. A pořád tu budou knihovny téměř v každé vesnici, aby si pro své příběhy v různých podobách mohly dojít děti po cestě ze školy, dospělí odpoledne po práci nebo tetičky či strejcové, co se sem zastaví jen tak na kus řeči, protože ví, že jejich knihovna pro ně má dveře otevřené.

*Pavla Smetanová,
spisovatelka, zimní
plavkyně a amatérská
hudebnice*

*Martina
Benešová-Schäfer,
vědkyně, jaderná
a radiofarmaceutická
chemička, ©Jung/DKFZ*

*Vladislava Kolářová,
ředitelka Lipky –
školského zařízení
pro environmentální
vzdělávání*

Generace X pohledem sociálních věd

Tomáš Urbánek

tour@psu.cas.cz

Obecný úvod

Generace označuje skupinu lidí, kteří jsou přibližně stejně staří, sdílejí společné historické, kulturní a společenské zkušenosti a v důsledku toho mohou vykazovat i podobné preference a chování. Jde ale do jisté míry o zjednodušení a současně o velké zobecnění. Charakteristiky jednotlivých generací rozhodně neplatí automaticky o každém jednotlivci, který by do ní mohl patřit. Rok narození je sice objektivní kritérium, ale životní zkušenosti a preference máme každý svoje.

Popisované generace

Ve čtyřech dílech budou postupně uvedeny charakteristiky čtyř generací z hlediska jejich sdílených zkušeností a zvláštností chování.

- Generace X (cca 1965–1980)
- Generace Y (tzv. mileniálové) (cca 1981–1996)
- Generace Z (tzv. zoomerů) (cca 1997–2012)
- Generace alfa (cca od roku 2010 nebo 2013)
- Byly vynechány dvě předchozí generace:
- Tzv. tichá generace (cca 1928–1945)
- Tzv. Baby Boomers (také „boomeři“) (cca 1946–1964)

Generace X (cca 1965–1980)

K této generaci patří i autor tohoto textu, proto o ní bude psát poněkud osobnějším stylem. Je vymezena přibližně roky narození 1965–1980. Jde tedy převážně o potomky lidí narozených po 2. světové válce, tzv. generace „baby boomers“, a současně rodiče dalších generací, především tzv. mileniálů. (Zde se dře na mysl nenávisťná zmínka o označení „Husákovy děti“, se kterým se

někteří ztotožňují a jiní je nesnáší, protože ať byli jejich rodiče, jací byli, nebyl to Gustáv Husák!) Jde o generaci, která vyrůstala a dospívala v období zásadních společenských, politických a technologických změn. Ze společenského hlediska je klíčovou zkušeností této generace pád komunistického režimu v roce 1989, který prožili na prahu dospělosti nebo v její rané fázi. V celosvětovém měřítku došlo ke konci studené války a nějakou dobu jsme

žili v iluzi, že v naší části světa demokracie definitivně zvítězila a bude vítězit i nadále.

Pád sešněrovaného totalitního režimu, který díky téměř všudypřítomné kontrole poskytoval určitou stabilitu nebo aspoň její iluzi, přinesl na jedné straně svobodu, po které většina volala, ale také značnou dávku nejistoty. Jednak existenčních, týkajících se zdrojů obživy, ale také autorit a jejich zdrojů, pravdivosti informací, propagandy, soupeřících ideologií, (ne)oprávněnosti pravidel, (ne)stability klimatu a otázek životního prostředí. To u řady lidí z této generace vede ke skepsi a pragmatismu, důrazu na potřebu soběstačnosti a flexibility. Naproti tomu zkušenost s politickou propagandou z mládí a následná rezignace na dodatečné získání funkční gramotnosti v tomto oboru vede u části této generace ke snížené odolnosti vůči desinformacím a konspiracím.

Typickými vlastnostmi lidí z generace X jsou údajně nezávislost a samostatnost, k nimž byli vedeni od dětství tím, že když se vraceli ze školy, byli jejich rodiče ještě v zaměstnání (dětí s klíčem na krku). Někdy to může vést až k jisté rezervovanosti vůči institucím a systémům kontroly. To se může dále projevat v oblasti

zaměstnání, které berou jako prostředek existence a ne jako středobod svého života, jak tomu bylo v případě tzv. „baby boomers“. Na druhou stranu je v této generaci řada lidí, kteří si v 90. letech i později vybudovali prosperující firmu a obdivuhodné kariéry.

Mnoho jich má také zkušenost s nestabilitou rodin v důsledku vysoké rozvodovosti v generaci jejich rodičů, takže v oblasti vztahů nemají příliš iluze. Možná i proto jsou rezervovanější v uzavírání manželství, otevřenější vůči méně tradičním modelům rodiny a mají tendenci k pozdějšímu rodičovství. Velkou roli v jejich životech hrají přátelské vazby, které mohou být důležitější než širší rodina.

Důležitou součástí života generace X byla hudba různých žánrů. V případě některých představitelů generace nejen jako zábava, ale i jako součást postoje ke světu. Ať už šlo o tradičnější žánry nebo popový mainstream, nastupující styly jako grunge a novou vlnu, různé žánry elektronické hudby nebo hip-hop, technologický rozvoj umožnil nahrávání vlastních kazet, které bylo možné poslouchat ve walkmanech a nosit si tak svoji hudbu kdekoli s sebou. To, co je dnes díky mobilním zařízením zcela běžné a samozřejmé, zažila jako první práve generace X.

Podobně je to s filmy. V době omezeného počtu televizních kanálů a biografů tato generace sdílela zkušenosti s filmovou produkcí. Hlavně v dětství viděli všichni příslušníci této generace stejné filmy a seriály. Později se většina této generace seznámila s velkými dobrodružnými a vědeckofantastickými filmy jako Star Wars, Terminátor nebo Matrix, popř. s civilnějšími a kritičtějšími tituly jako Klub rváčů nebo Pulp Fiction. Součástí těchto snímků je reflexe konzumní společnosti, nedůvěra k autoritám, pocity odcizení a prázdnoty.

Generace X zažila obrovský rozvoj technologií. Např. ve vztahu k hudbě a filmům byla zpočátku zcela závislá na lineárním způsobu vysílání a konzumace obsahu v televizních a rozhlasových stanicích. Jen pomalu a postupně se

mezi lidmi rozšiřovaly nejprve kotoučové a později kazetové magnetofony a videorekordéry a přehrávače, díky kterým si člověk mohl svůj oblíbený obsah pustit kdykoli, kdy chtěl. V pozdějších letech představovaly vrchol autonomie hudebního fanouška walkmany a discmany, které předznamenaly dnešní mobilní telefony a tablety se streamovaným audiovizuálním obsahem. O možnosti takový obsah vytvářet by mohl vzniknout další dlouhý odstavec.

Informační technologie v širším slova smyslu je ale vhodné zmínit zvlášť. Před listopadem 1989 byly striktně kontrolovány možnosti publikovat, takže nebylo snadné si pořídit kopii jakéhokoli dokumentu. Komu z mladších generací je dnes srozumitelné např. slovo cyklostyl? Lidé z generace X cyklostyl znali, někteří z nich psali na psacích strojích, později začali využívat výhod počítačové editace a DTP a dnes využívají k (re)produkcí dokumentů nejen různé tiskárny a skenery, ale (opět) i vlastní mobily a tablety.

V souvislosti s informačními a komunikačními technologiemi je dobré vzpomenout si i na nevyhnutelnou souvislost mezi médii a konzumovaným sdělením, které nelze zcela oddělit (jak nás poučil Marshall McLuhan). Na rozdíl od doby, kdy hlavními zdroji informací byly knihy, noviny, časopisy, televize a rozhlas a člověk je musel aktivně vyhledávat, žijeme nyní v době, kdy na nás informace (resp. obsah, jak se často neutrálně nazývá to, co nám média přináší) útočí ze všech stran a je nezbytné mezi nimi vybírat nebo si dokonce ordinovat „informační detox“. Podle některých autorů lidé z generace X dokážou zacházet se zdroji informací pragmaticky, zatímco pro příslušníky mladších generací jsou média jako internet nebo mobilní přístroje v mnohem větší míře zdrojem zábavy a dokonce součástí identity.

Souhrnně – generace X zažila ve svém životě obrovské změny politické, kulturní a technologické, na které se musela adaptovat. Je to generace, která je velmi početná, ekonomicky i jinak aktivní, tvoří základ současné společnosti.

Poznejte uživatele z generace X a komunikujte efektivně

Markéta Nemeškalová
nemeskalova@utb.cz

Generace X – lidé narození mezi lety 1965 a 1980, kteří vyrůstali před nástupem internetu, v době ekonomických změn, rozvoje technologií a narůstajícího individualizmu. Až v dospělosti se museli naučit pracovat s digitálními nástroji. Jsou samostatní a praktičtí, oceňují kvalitu, konkrétní informace a autentický přístup.

Jací jsou lidé z generace X?

- **Skeptičtí a kritičtí** – často zpochybňují tradiční autority a marketingové slogany, dávají přednost upřímnosti a faktům.
- **Technologicky zdatní** – zažili nástup osobních počítačů a internetu, rádi využívají moderní technologie.
- **Cení si rovnováhy mezi prací, rodinou a volným časem** – nechtějí obětovat osobní život kvůli kariéře.
- **Neloajální ke značkám** – snadno mění preference, rozhodují se na základě aktuálních potřeb a doporučení vrstevníků.
- **Často se radí s ostatními** – peer-to-peer doporučení mají velkou váhu.

Z marketingového pohledu je podstatné znát specifika této generace, zejména pak to, **jak vnímají reklamu a jaké komunikační kanály preferují. Pojďme si představit typického zástupce generace X.**

Říkejme mu Marek

Marek má 48 let. Vyrůstal v době bez internetu a chytrých telefonů. Není digitálním nadšencem, přesto je technologicky zdatný a používá nástroje, které mu dávají smysl. Je samostatný a praktický. Už od mládí je zvyklý spoléhat se sám na sebe,

což se promítá do jeho pracovního i osobního života. V práci je loajální, ale realistický. Nevěřící prázdné slogany, spíše na konkrétní výsledky. Oceňuje stabilitu, ale dokáže se přizpůsobit změnám. Má rád klid, autenticitu a věci, které fungují. Nepotřebuje být neustále online ani dávat o sobě vědět na sociálních sítích. Spíš než trendy sleduje kvalitu. Má smysl pro suchý humor a lehkou ironii, která je pro jeho generaci typická.

Z marketingového pohledu je Marek náročný, ale velmi hodnotný klient. Nereaguje

na prvoplánovou reklamu ani přehnané emoce. Spíš než na líbivé slogany dá na fakta, reference a osobní zkušenost. Před nákupem si rád vyhledá informace a porovná možnosti. Nakupuje online a nezůstává pozadu za technologickými trendy. Umí se pohybovat na sociálních sítích. Využívá

ale zejména **Facebook**, kde spíš pasivně sleduje, než aktivně tvoří obsah.

Přínos Facebooku jako komunikačního kanálu zmiňuje i knihovnice Lucie Kadlecová z Luhačovicé knihovny, která vyzdvihuje obousměrnou komunikaci, kterou tato platforma umožňuje: „*Právě prostřednictvím Facebooku se klienti dozvídají o akcích, které knihovna pořádá, a zároveň ho sami využívají ke komunikaci s námi.*“

Jaký je Marek jako návštěvník knihovny?

Do knihovny nepřichází náhodně. Čte cíleně – hledá konkrétní titul, autora nebo téma. Nechodí „jen tak brouzdat“. Přichází do knihovny s jasným záměrem a očekáváním, že zde najde kvalitní a spolehlivý zdroj informací, nikoli jen prostor k náhodnému trávení času. Je zvyklý pracovat samostatně, proto si často předem vyhledá informace na webu knihovny, ověří dostupnost titulů a přichází pro konkrétní knihu nebo téma, které ho zajímá. Pokud se účastní kulturní či vzdělávací akce, ocení, když je její obsah tematicky ukotven, například jako debata k určité historické události nebo setkání s autorem literatury faktu, nikoli jen jako obecně pojatý „inspirativní večer“.

„*Čtenáři se s námi rádi poradí,*“ říká knihovnice Lucie. Dodává, že i když jsou otevření doporučením, většinou mají jasně vyhraněný čtenářský vkus. Nejčastěji sáhnou po detektivkách nebo dílech českých autorů a do knihovny přicházejí už s konkrétní představou, často i s přesným titulem, který si chtějí půjčit. Konzultaci s knihovníkem nevnímají jako náhodné doporučení, ale spíše jako potvrzení své volby a zároveň možnost objevit další zajímavé tituly ve svém oblíbeném žánru.

Typický zástupce generace X obvykle nesdílí nadšené komentáře ani se aktivně nezapojuje do online diskuzí, přesto obsah sleduje a rozhoduje se na základě jeho kvality a důvěryhodnosti. Zásadní roli pro něj hraje osobní doporučení, zejména pokud vychází z odbornosti knihovníka, který dokáže vysvětlit, proč by ho konkrétní titul mohl zaujmout. Váží si klidného prostředí a profesionálního přístupu.

Marketingová doporučení

- Přehledný web knihovny – snadná orientace a aktuální informace
- Stručný a obsahově hodnotný newsletter
- Facebook knihovny – konkrétní tipy na knihy, informace o programu, kanál pro komunikaci
- Jasně formulovaná témata akce, například „Debata o moderních dějinách“ místo „Večer plný inspirace“
- Odbornost a autenticita – věcná a důvěryhodná komunikace
- Respektující tón – bez přehnaného mentorování

Hledáte nové komunikační kanály pro generaci X? Co třeba rozšířit digitální služby:

- **Online katalogy a samoobslužné výpůjčky** – umožňují rychlé vyhledávání, rezervaci a správu výpůjček z pohodlí domova.
- **E-knihy a audioknihy** – přístup k digitálním knihám a audioknihám je praktický a flexibilní, což generace X oceňuje.
- **Digitální vzdělávací kurzy a webináře** – workshopy na rozvoj digitálních dovedností, efektivní vyhledávání informací nebo využití nových technologií.
- **Online komunitní platformy** – diskuzní fóra, čtenářské kluby, peer-to-peer doporučení a sdílení recenzí podporují komunitní rozhodování.
- **Pravidelné newslettery a aktualizace** – informace o novinkách, akcích a službách knihovny zasílané e-mailem.
- **Možnost zpětné vazby** – online formuláře, ankety a hodnotící systémy umožňují uživatelům sdílet své zkušenosti a návrhy.
- **Multimediální obsah** – videonávody, podcasty, online prezentace a další formy obsahu, které usnadňují přístup k informacím a vzdělávání.

Architektonické a prostorové požadavky napříč generacemi I.

Iva Machová

machova.iva@centrum.cz

Tento článek zahajuje sérii zaměřenou na architektonické a prostorové požadavky jednotlivých generací uživatelů knihoven. Postupně budou představeny generace X, Y, Z a Alfa, přičemž každá z nich vykazuje specifické prostorové preference vyplývající z odlišných životních zkušeností. První část se zaměřuje na generaci X, která představuje významnou skupinu aktivních uživatelů veřejných i odborných knihoven.

Stabilita, orientace a studijní komfort jako klíčové faktory knihovního prostoru

Knihovní prostor představuje významný faktor ovlivňující způsob využívání knihovnických služeb a vztah uživatelů ke knihovně jako instituci.

V kontextu generačních proměn společnosti se ukazuje, že jednotlivé generace vykazují odlišné prostorové preference, které souvisejí s jejich informačním chováním, zkušeností s technologiemi a sociokulturním zázemím. První část se věnuje generaci X, jejíž příslušníci se narodili přibližně v rozmezí let 1965 až 1980, a která představuje skupinu formovanou analogovým prostředím a postupnou adaptací na digitální technologie. Cílem článku je analyzovat vztah této generace ke knihovnímu prostoru a identifikovat architektonické a interiérové principy podporující její efektivní a komfortní využívání knihovny.

Knihovna jako prostor pro různé generace

Současné knihovny jsou sdíleným prostorem, který využívají uživatelé s odlišnými zkušenostmi,

očekáváními i způsoby práce s informacemi. Tyto rozdíly jsou mimo jiné podmíněny generační příslušností, která ovlivňuje vztah k technologiím, preferovaný způsob studia i vnímání veřejného prostoru. Architektura knihoven proto již nemůže být chápána jako univerzální a neutrální rámec,

ale jako aktivní nástroj, který ovlivňuje dostupnost, srozumitelnost a atraktivitu knihovnických služeb.

Generace X a její vztah ke knihovnám

Generace X, obvykle vyrůstala v prostředí, kde dominantní roli hrály

tištěné informační zdroje a fyzické instituce, včetně knihoven. Zkušenost s knihovnou byla spojena především s fyzickou přítomností fondu, orientací v regálech a individuální studijní činností. Digitální technologie se staly běžnou součástí jejich profesního i osobního života až v pozdějším období.

Tato zkušenost se promítá do způsobu, jakým generace X vnímá knihovnu a její prostor. Knihovna je pro tuto skupinu primárně místem pro soustředěnou práci, studium a přístup k informacím. Na rozdíl od mladších generací není

vnímána primárně jako sociální nebo komunitní prostor, ale jako stabilní instituce poskytující odborné služby v předvídatelném a srozumitelném prostředí. Architektonické řešení knihovny proto hraje významnou roli při vytváření prostředí, které podporuje jejich potřebu soustředění, orientace a efektivní práce.

Přehlednost a orientace v knihovním prostoru

Jedním ze základních architektonických požadavků generace X je přehlednost prostoru. Jasně strukturované dispoziční řešení umožňuje intuitivní orientaci a efektivní využívání knihovních služeb. Prostorová organizace knihovny by měla odpovídat logickému uspořádání jednotlivých funkcí, od vstupního prostoru přes výpůjční služby až po studijní zóny a volný výběr. Důležitou roli hraje také stabilita prostorového uspořádání. Generace X preferuje prostředí, které nepodléhá častým změnám a zachovává kontinuitu v organizaci fondu i služeb. Stabilní a předvídatelné prostředí snižuje nejistotu a podporuje samostatné využívání knihovny. Architektonické řešení by proto mělo klást důraz na srozumitelnost, vizuální kontinuitu a jednoznačné vymezení jednotlivých funkčních zón.

Význam klidových a studijních zón

Pro generaci X představuje knihovna především prostor pro individuální práci a soustředění. Tomu odpovídá vysoký význam klidových zón, které umožňují nerušenou studijní činnost. Architektonické řešení by mělo zajistit jejich dostatečné oddělení od frekventovaných a hluchnějších částí knihovny. Akustický komfort je v tomto kontextu zásadním faktorem. Vhodné materiálové řešení, například využití akustických podhledů, textilních prvků nebo členění prostoru pomocí regálů, může významně přispět ke snížení hlukové zátěže. Klidové studijní prostory posilují tradiční roli knihovny jako místa soustředěné intelektuální činnosti. Současně je důležité zajistit dostatečný počet individuálních studijních

míst, která poskytují uživatelům pocit soukromí a kontroly nad vlastním pracovním prostředím.

Ergonomie, materiály a atmosféra prostoru

Ergonomická kvalita interiéru představuje klíčový faktor ovlivňující délku a komfort pobytu uživatelů v knihovně. Generace X využívá knihovnu často k dlouhodobé práci, a proto klade důraz na stabilní pracovní plochy, kvalitní osvětlení a pohodlné sezení. Materiálové řešení interiéru by mělo podporovat pocit stability a důvěryhodnosti. Přírodní materiály, zejména dřevo, přispívají k vytvoření příjemného a srozumitelného prostředí. Neutrální barevnost a vizuální střídmost podporují soustředění a snižují rušivé podněty. Integrace moderních technologií je důležitá, měla by však být realizována způsobem, který nenarušuje přehlednost a funkčnost prostoru. Technologie by měly podporovat činnost uživatele, nikoli dominovat prostorovému řešení.

Architektura knihovny jako faktor důvěry a kontinuity

Architektonické řešení knihovny ovlivňuje nejen její funkčnost, ale také způsob, jakým je instituce vnímána. Pro generaci X je důležitý pocit kontinuity, stability a důvěryhodnosti. Prostor knihovny by měl tyto hodnoty podporovat prostřednictvím srozumitelného uspořádání, kvalitních materiálů a funkčního interiéru. Architektonické řešení knihovního prostoru může **významně ovlivnit jejich ochotu knihovnu využívat** i kvalitu jejich uživatelské zkušenosti. Klíčovými faktory jsou přehlednost prostoru, existence klidových studijních zón, ergonomická kvalita interiéru a celková stabilita prostředí. Knihovna, která tyto principy respektuje, může efektivně reagovat na potřeby generace X a posilovat svou roli relevantní veřejné instituce.

Tento článek současně otevírá širší téma generačně diferencovaného přístupu k architektuře knihoven, kterému budou věnovány následující části této série zaměřené na generace Y, Z a Alfa.

Jak komunikovat s úřady digitálně – individuální/skupinová lekce pro generaci X

Radka Spěváčková
edukator@knihovna-ji.cz

Knihovna má unikátní roli: v klidném prostředí a bez nátlaku „musím to hned zvládnout“ pomáhá lidem získat jistotu – a to je často rozhodující rozdíl mezi tím, zda digitální služby budou používat, nebo se vrátí zpět čekat do dlouhé fronty. Navíc je to úplně zdarma a bez nutnosti jakékoli registrace. Představujeme Vám metodiku knihovnické lekce z praxe Městské knihovny Jihlava, kterou zvládne i malá knihovna.

Cílová skupina účastníků: generace X

Časová dotace: 90–120 minut

Forma: malá skupina (5 osob)/individuálně (1 : 1) / „konzultační okénko“

Klíčové kompetence: digitální, bezpečnostní, komunikační, k řešení problémů

Pomůcky: PC/notebooky nebo vlastní zařízení účastníků, projektor/TV používáme v případě, když je zájem u více účastníků – menší skupina maximálně do 5 lidí na 1 lektora, papír a tužka, pracovní listy, kartičky situací.

Příprava účastníků: Pro část s reálným přihlášním je vhodné, aby účastníci přišli s funkčním způsobem ověření totožnosti (bankovní identita, eObčanka, Mobilní klíč eGovernmentu) a s telefonem pro potvrzování přihlášení. Pokud to nemají, lekce může proběhnout jako orientační (ukázka + bezpečnost) a pro konkrétní vyřízení se naváže individuální konzultací.

Praktický tip z knihovny

Na pozvánku / přihlášení (web, e-mail, plakát, osobní telefonický hovor) dejte miniseznam „Co si přinést s sebou“:

- telefon (nabitý) + nabíječka
- brýle (pokud jsou třeba)
- přístup k bankovní identitě / eObčance (pokud chci přihlášení)
- případně dopis nebo dokument, který chci řešit

Proč právě generace X

U generace X se v kurzech opakují dvě věci: praktičnost a potřeba jistoty. Lidé z této generace nechtějí „digitální teorii“, ale konkrétní dovednost: *jak to udělat správně, bezpečně a bez zbytečného čekání*. Většina z nich už umí pracovat s telefonem a počítačem, jen nemá chuť zkoušet to metodou pokus–omyl u úředních věcí, tam přece jen nechtějí riskovat.

Z praxe: Nejčastější bariérou nebývá „neumím to s počítačem“, ale „bojím se, že udělám chybu a bude to mít následky“ nebo „bojím se, že mi někdo napadne účet“. Když ze začátku pojmenuji, že cílem je bezpečný postup, lidé se uvolní a mnohem více se ptají.

Dvě úrovně téže lekce

Lekce je schválně navržena tak, aby byla použitelná i pro účastníky, kteří **ještě nemají digitální identitu** (neví, co je bankovní identita / eObčanka, nemají nic zřízené). V praxi se osvědčily dvě varianty:

Varianta A: Orientační (bez digitální identity) – doporučený start

Účastníci se nepřihlašují. Učí se volit správný kanál, orientovat se v portálech, poznat bezpečné přihlášení a vyhnout se podvodům. Odnášejí si plán, jak identitu získat a co si připravit.

Variantha B: Praktická (s digitální identitou)

Určená pro ty, kteří už mají funkční způsob přihlášení (typicky bankovní identitu nebo eObčanku) a chtějí přímo pracovat v Portálu občana či datové schránce.

Z praxe: U smíšené skupiny je nejlepší vést lekci jako variantu A pro všechny a na konci nabídnout navazující „praktické okénko“ / termín pro ty, kteří chtějí konkrétní úkon řešit po přihlášení.

Cíle lekce

1. **Vybrat správný kanál komunikace s úřady** podle situace: státní portály a formuláře, Portál občana, datová schránka.
2. **Rozumět principu digitální identity** (např. bankovní identita, eObčanka) a vědět, jak se přihlašovat bezpečně.
3. **Umět se zorientovat:** najít službu, pochopit, kdy je potřeba přihlášení, co si připravit předem.
4. **Rozpoznat nejčastější podvody a rizika** při „úřední“ komunikaci online (e-mail/SMS, falešné weby, telefonáty „podpory“).
5. **Odnést si mini-výsledek:** konkrétní plán, co udělám doma do 7 dnů, nebo domluvený navazující individuální krok.

Přístup, který funguje

Dospělí účastníci často přicházejí s obavou „abych něco nepokazil/a“. V kurzu se mi osvědčilo netlačit na výkon, ale na bezpečný postup. Věta, kterou používám často a uklidní místnost během pár sekund:

„Cílem není dnes všechno vyřídit. Cílem je vědět, jak se v tom neztratit a jak to udělat bezpečně – pak už je to jen otázka času. Nikdy se nebojte zeptat, žádná otázka není špatná.“

Z praxe: Nejvíc funguje, když každý pracuje se svým vlastním případem. Jakmile mají před sebou „to svoje“ (výpis, žádost, reakci na dopis), přestanou se ztrácet v možnostech a drží se cíle.

Když se navíc pracuje s checklisty, účastníci odcházejí s pocitem toho, že mají věci pod kontrolou: mají v ruce konkrétní kroky, nejen „dobrý pocit z přednášky“.

Metodika lekce krok za krokem

1) Příprava účastníků

Řeknu nahlas dvě možnosti účasti:

„Dnes můžete být v režimu orientace a bezpečnosti – to zvládne každý, i bez přihlášení“

„Kdo chce reálně něco vyřizovat po přihlášení, bude potřebovat digitální identitu a obvykle i telefon pro potvrzování. Pokud ji nemáte, odnesete si přesný plán, jak na to a můžete domluvit navazující individuální termín.“

Krátké nastavení pravidel

- ptát se je normální, tempo je pomalé a klidné,
- hesla a ověřovací kódy se neříkají nahlas,
- pokud někdo pracuje s přihlášením, děláme to v „zóně soukromí“ (ne přes rameno),
- pro plně praktickou část je potřeba přijít připravený/á:
- mít funkční způsob přihlášení (např. bankovní identitu nebo eObčanku),
- ideálně i telefon u sebe pro potvrzování
- kdo připravený není, může lekci absolvovat v režimu „ukázka + orientace“ a domluvit si navazující individuální termín.

2) Úvod: co chcete vyřídit vy osobně

Účastníky posadíme tak, aby viděli na projekci a aby lektor viděl na ně (důležité pro tempo). Na startu není důležitá definice, ale otázka:

„Kdybych vám dnes měla ušetřit jednu minutu nebo jeden telefonát, co by to bylo?“

Každý si svůj případ запиše do **Pracovního listu 1: Můj plán**. Kdo nechce mluvit nahlas, nemusí – stačí, že to má napsané.

Zkušenost z praxe: Už samotný zápis „co chci vyřídit“ je pro mnoho lidí úleva – kurz není obecná přednáška, ale pomoc s jejich konkrétní situací.

3) Mapa možností: tři cesty k úřadům online

Na tabuli nebo v jednoduchém slidu ukáží „mapu“:

A) Státní portály a online formuláře (informace + vybrané služby)

B) Portál občana (přehled, výpisy, některá podání)

C) Datová schránka (oficiální doručování a podání)

U každé cesty vysvětlím:

- kdy se hodí,
- co čekat,
- jak poznat, že jsem na správném místě (oficiální adresa, bezpečné přihlášení).

Drobnost, která se mi osvědčila: účastníci si v pracovním listu jen zaškrtnou, co už někdy použili. Najednou se ukáže, že „nejsem jediný, kdo v tom plave“ – a skupina se uvolní.

Z praxe: Když lidé pochopí, že existují „tři různé nástroje pro tři různé situace“, klesá frustrace typu „já to nikde nemůžu najít“. Často jen hledali ve špatném kanálu.

4) Digitální identita: „průkaz“ do těch správných dveří

Tady se často láme důvěra. Mluvím jednoduše:

„Digitální identita je online obdoba situace, kdy na přepážce ukážete občanku. Jen je to udělané tak, aby to šlo bezpečně na dálku.“

„Portál občana si představte jako budovu úřadu. Někde se jen rozhlédnete, ale do některých dveří musíte ukázat průkaz. Tím průkazem je digitální identita.“

Vysvětlíme stručně dvě nejčastější cesty:

- **bankovní identita** (pro mnoho lidí nej přirozenější, protože už banku používají), ověření totožnosti přes banku (pokud ji banka podporuje). **Důležité ukliďnění:** „Úřad se přes bankovní identitu nedívá do účtu – banka jen potvrdí, že jste to vy.“

- **eObčanka** (karta + čtečka/NFC dle zařízení), občanský průkaz s čipem, který umí potvrdit totožnost online (podle zařízení a vybavení).

Potom přidám minimum bezpečnosti (bez zahlacení) a rozdám **Bezpečnostní checklist**.

Z praxe: Když bezpečnost zazní jen „mimochodem“, lidé si ji neodnesou domů. Když ji mají černé na bílém, vracejí se k tomu i po týdnu. Bezpečnost se lidem neukládá jako „přednáška“, ale jako rutina. Proto nechávám účastníky checklist skutečně vyplnit — jinak odcházejí jen s pocitem „něco jsem slyšel/a“.

5) Praktická část I: orientace a hledání služby

Postup „dívám se – klikám s vámi – zkouším sám“:

1. Ukážu, kde se služby hledají (vyhledávání, tematické kategorie).
2. Ukážu, jak poznat, že služba vyžaduje přihlášení.
3. Necháme každého najít „svůj“ případ z Pracovního listu 1 – nebo použijeme kartičky situací.

Osobní zkušenost z praxe: Často se objeví technický zádrhel (pomalé načítání, vyskakovací okno, chybová hláška). Využívám to jako nácvik klidu:

„Tohle je normální. Důležité je: nezmatkovat, neklikat pětkrát, vrátit se o krok zpět a znovu si ověřit, kde jsem.“

Tohle je jedna z největších přidaných hodnot knihovny: Učíme nejen klikání, ale i „digitální nervy“. Pro generaci X je to často stejně důležité jako samotné klikání.

6) Praktická část II: datová schránka – kdy je nejlepší volba

Datová schránka bývá pro generaci X „něco, co existuje“, ale hranice jejího použití je nejasná. Vysvětlím rozdíl mezi e-mailem a datovou schránkou: datovka je oficiální doručování a má pravidla. Tedy bez právníčiny, ale srozumitelně.

Vysvětlíme lidsky:

- datová schránka je **oficiální doručování** (jako doporučený dopis),
- je rozdíl mezi e-mailem a datovou schránkou,
- doručení má pravidla (zpráva se považuje za doručenou i bez „přečtení“).

Aktivita s kartičkami – příloha 4

Lze použít, když je skupina spíše konzervativní nebo unavená.

Krátké procvičení rozhodování: lektor nabídne několik typických situací (na kartičkách nebo přečtené nahlas). Účastníci si vyberou jednu kartičku (případně zvednutím ruky hlasují), zda by volili Portál občana, datovou schránku nebo osobní návštěvu – a důvod shrnou jednou větou. Cílem je upevnit, že nejde jen o klikání, ale o volbu správného kanálu.

Lidé řeší různé situace (exekuci, rozvod, dávky) a nechtějí o tom veřejně mluvit. Jde o nácvik principu – cílem je naučit se vybrat správný komunikační kanál.

Z praxe: Tohle rozhodování je klíč. Když ho lidé pochopí, přestanou se ptát „kde kliknout“ a začnou řešit „který kanál je správný a bezpečný“. To je největší posun – schopnost vybrat správný komunikační kanál (Portál – Datovka – dojít osobně na úřad).

7) Bezpečnostní okénko: jak nenaletět

V této části nejde o strašení, ale o návyky:

- odkazy v e-mailech a SMS nebrat jako „automaticky úřední“,

- úřady typicky nevyžadují „rychlé přihlášení do banky přes odkaz“,
- pokud volá „podpora“, položit a zavolat zpět na ověřené číslo,
- nepovolovat vzdálený přístup do zařízení na žádost neznámé osoby.

Nechám účastníky zaškrtnout 3 pravidla, která začnou dělat hned.

Z praxe: Když si člověk sám zvolí tři jednoduché návyky, reálně je dodržuje. Když jich řekneme deset, často si nezapamatuje žádný.

8) Závěr: osobní plán + jakou službu nabízíme knihovna

Vrátíme se k Pracovnímu listu 1. Každý doplní:

- **jeden krok do 7 dnů,**
- **co chce dořešit s knihovníkem** (individuálně).

Nakonec krátce představíme službu knihovny:

- individuální konzultace na objednání,
- případně vypsany termín (pro ty, kteří se sami neobjednají),
- doporučení: „přijďte s tím, co potřebujete vyřídit a s přístupem ke své identitě; my vás provedeme bezpečně.“

Z praxe: Lidé často odcházejí s odhodláním „udělám to doma“, ale doma narazí na drobnost a vzdají to. Proto je dobré rovnou nabídnout navazující minikonzultaci — stačí 30 minut a účastník se znovu „chyti“.

V elektronické verzi Duhy najdete u článku pracovní listy a kartičky situací ke stažení.

Bude vás zajímat, že...

...vyšlo nové číslo Milíře, Zpravodaje Společnosti Jiřího Mahena, který vychází od loňského roku již pouze elektronicky: <https://www.kjm.cz/jiri-mahen#spolecnost-jm>. Má podobu literárního sborníku s cílem rozvíjet odkaz Jiřího Mahena. Hlavní zásluhu na jeho vydávání má doc. Jiří Poláček, dlouholetý předseda, nyní redaktor Společnosti. Nové číslo připomíná 100. výročí vydání Husy na provázku a její divadelní inscenace, přináší studii o Markétě Lazarové, o vztahu Jiřího Mahena a Josefa Lady a o neobvyklém nálezů dokumentů v Mahenově památníku v loňském roce. Číslo uzavírá Postscriptum: zprávy a informace s připomínkou uplynulých výročí a kulturních událostí.

Knihovník jako průvodce digitální společností

Michaela Mrázová

michalea.mrazova@nkp.cz

Digitální transformace společnosti už dávno není otázkou budoucnosti. Stala se každodenní realitou, která zásadně proměňuje způsoby práce, komunikace i přístupu k informacím. Knihovny v tomto procesu nehrají pasivní roli. Naopak se stále výrazněji profilují jako instituce, které pomáhají veřejnosti orientovat se v digitálním prostředí, rozvíjet kritické myšlení a bezpečně využívat nové technologie. S tím však nevyhnutelně souvisí i potřeba systematicky rozvíjet digitální kompetence samotných knihovníků.

Digitální kompetence jako dynamický rámec

V evropském kontextu představuje klíčový referenční bod rámec **DigComp**, který dlouhodobě popisuje, co znamená být digitálně kompetentní. Nejnovější vývoj (označovaný jako DigComp 3.0, zveřejněný na konci roku 2025) posouvá důraz od pouhého ovládání nástrojů k hlubším schopnostem práce s informacemi, daty a umělou inteligencí. Pro knihovníky to znamená nejen osvojování nových technologií, ale především schopnost kriticky hodnotit digitální obsah, vysvětlovat limity automatizovaných nástrojů a zprostředkovávat jejich odpovědné využívání veřejnosti.

Samotná hlavní struktura se příliš nezměnila, ale do popředí se dostávají témata jako:

- kritické posuzování výstupů generativní AI (např. při práci s informacemi a doporučování zdrojů),
- ochrana soukromí a digitální bezpečnost uživatelů,
- etické a právní aspekty digitálního prostředí, včetně práce s daty a digitálním obsahem,
- schopnost využívat technologie pro spolupráci, komunitní práci a řešení problémů.

Digitální kompetence tak nelze chápat jako jednorázově dosaženou dovednost. Jde o proces celoživotního učení, který musí reagovat na rychlé technologické změny. Právě zde mají knihovny

(a knihovníci) mimořádný potenciál, jak ve vztahu k veřejnosti, tak uvnitř profesní komunity.

Co ukazuje současná praxe knihoven

Výsledky průzkumu o využívání AI mezi knihovnicíky potvrzují, že zájem o digitální témata v profesní komunitě roste, zároveň však přetrvávají významné bariéry v podobě nejistoty, nedostatku metodické podpory a obav z nekritického využívání technologií (detailní výstupy zveřejníme v příštím čísle Duhy). Knihovníci využívají digitální nástroje i prvky umělé inteligence především pro administrativní úkoly, práci s textem nebo podporu komunikace. Současně však zdůrazňují potřebu zachovat vysoké standardy informační profesionality a kritického přístupu k technologiím.

Významným motivem pro automatizaci rutinních činností je snaha získat více času na práci s uživateli a komunitou. Digitální kompetence tak nejsou cílem samy o sobě, ale prostředkem k posílení společenské role knihoven. Z průzkumů mezi knihovnicíky zároveň vyplývá silná poptávka po systematickém vzdělávání, sdílení zkušeností a metodické podpoře na národní úrovni.

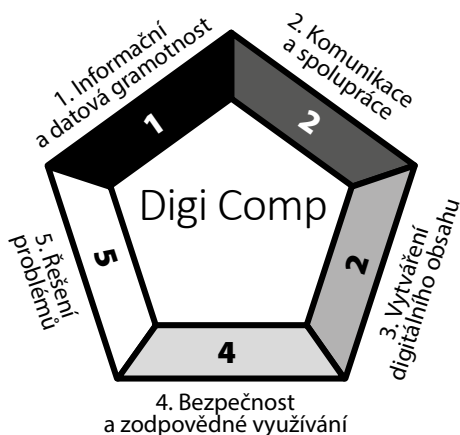
Role Knihovnického institutu v rozvoji digitálních kompetencí

Vedle rekvalifikačních kurzů a interního vzdělávání v rámci Národní knihovny se Knihovnický institut v letošním roce soustřeďuje na vzdělávací aktivity zaměřené na profesní růst knihovníků

právě v oblasti digitálních kompetencí a jejich systematické podpory.

Plánované aktivity stojí na několika pilířích:

- **Propojení evropských rámců s knihovnickou praxí.** Ve spolupráci s Pedagogickou fakultou Ostravské univerzity vzniká personalizovaná platforma pro rozvoj digitálních kompetencí knihovníků, která vychází z rámců DigComp, DigCompEdu a DigCompOrg a přizpůsobuje je potřebám knihoven.
- **Bezpečný a odpovědný pohyb v digitálním prostoru** je předmětem spolupráce s VŠE podpořené z programu OP JAK. Projekt zaměřený na digitální gramotnost, ochranu dat, prevenci kyberkriminality či racionální využívání AI posilují roli knihoven jako důvěryhodných průvodců online světem.
- **Rozvoj dovedností v oblasti umělé inteligence.** Národní knihovna se stala součástí Microsoft AI National Skillling Plan. Spolupráce stojí na přípravě vzdělávacích aktivit zaměřených na praktické využití AI v knihovnické práci i na kritické porozumění jejím limitům. Pilotní ročník je určen zástupcům pověřených knihoven a součástí jsou jak prezenční, tak online aktivity.

Rámec digitálních kompetencí DigComp 3.0

Společným jmenovatelem těchto aktivit je důraz na spolupráci: mezi knihovnami navzájem, s akademickou sférou i s dalšími partnery. Digitální transformace je totiž příliš komplexní na to, aby ji jednotlivé instituce zvládaly izolovaně.

Kam směřuje další vývoj

Digitální kompetence knihovníků se v následujících letech stanou jedním z předpokladů udržitelného rozvoje knihoven. Nejde přitom pouze o technologickou připravenost. Stejně důležité bude:

- posilování kritického myšlení a informační etiky,
- schopnost vysvětlovat technologie veřejnosti srozumitelným způsobem,
- aktivní zapojení knihoven do řešení společenských dopadů digitalizace.

Knihovny se tak mohou stát nejen místem přístupu k informacím, ale i prostorem, kde se lidé učí rozumět digitálnímu světu, jeho možnostem i rizikům. Rozvoj digitálních kompetencí knihovníků proto nelze vnímat jako jednorázový projekt, ale jako dlouhodobý profesní závazek. Právě schopnost knihovníků kriticky, srozumitelně a odpovědně zprostředkovávat digitální technologie bude rozhodujícím faktorem pro to, zda si knihovny udrží svou roli důvěryhodných institucí i v rychle se měnící digitální společnosti.

1 hledání, vyhodnocování, správa dat

2 interakce, sdílení, občanská angažovanost, spolupráce, digitální chování, správa identity

3 vývoj, editace, autorská práva, programování

4 ochrana zařízení, dat, soukromí, zdraví a životního prostředí

5 technické problémy, identifikace potřeb, kreativní využívání nástrojů, digitální dovednosti

Knihovníci doporučují knihovníkům

Ladislava Hývlová, Erika Koukalová, Naďa Picková, Marta Vaňková, Pavlína Šimonová
knihovna.prelouc@tiscali.cz, koukalova@mkchulin.cz, mestska@knihovna.celakovice.cz,
kultura@knihovnaberoun.cz

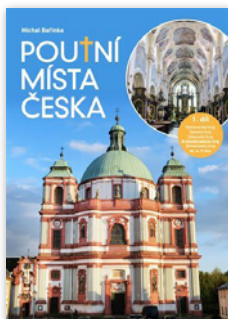
Přinášíme vám tipy na zajímavé tituly odborné literatury, beletrie od kolegyně a kolegů z knihoven. Tentokrát vzhledem k zaměření čísla na generaci X bez dětské literatury. Deskové hry určené věkové kategorii 10–99 let jsme ponechali.

Odborná literatura

Michal Bařinka: Poutní místa Česka

Poutní místa nejsou jen na slavné Svatojanské cestě. Putovat za nimi můžete po celé České republice. První ze tří svazků knižního průvodce Poutní místa Česka představuje celkem 50 lokalit ze šesti krajů naší vlasti. U každého poutního místa je uvedena jeho zakladatelská legenda, stručná historie a nechybí ani popis jeho současného stavu a vybavení. Autor, vzděláním církevní historik, v knize popsal a vysvětlil i místní zajímavosti a kuriozity a vše doplnil fotografiemi.

Ladislava Hývlová
Městská knihovna Přelouč

Nereida Carrillo: Fake Over: Příručka mediální gramotnosti a kritického myšlení

Kniha (příručka) může svým grafickým zpracováním svádet k dojmu, že je určena dětem. To je sice částečně pravda, přesto by si ji měl přečíst každý. Žijeme v době, kdy informace znamenají téměř vše – jsou okamžitě dostupné a doslova nás bombardují. Zároveň jsou však snadno

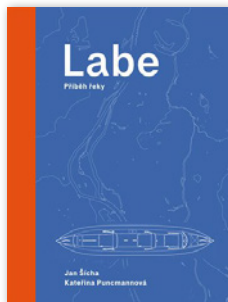
manipulovatelné a mají obrovskou moc. Odlišit pravdu od záměrné dezinformace proto není jednoduché. Příručka čtenáře seznamuje se základními pojmy, které často slyšíme kolem sebe, ale ne vždy přesně víme, co znamenají. V průběhu výkladu se objevují různé testy a kvízy, díky nimž si čtenář může ověřit, jak přemýšlet kriticky.

Erika Koukalová
Městská knihovna Hulín

Jan Šícha: Labe, Příběh řeky

Komu se chce vyplout po řece nebo pozorovat její tok z různé perspektivy a přitom zůstat v suchu, může se ponořit do rozmanitých informací a bohaté obrazové dokumentace obsáhlé knihy o Labi. Obsahuje nejen skvělé dobové fotografie, ale také obvyčejné momentky, které vám odhalí život kolem řeky ve velmi širokém kontextu. Zahrnuje jak architektonické skvosty, umělecká díla v povodí řeky, tak přírodní krásu, ale třeba i fotografii malého školáka Bohumila Hrabala s kamarády. Zkrátka můžete se nechat unášet knihou, ve které život plyne jako řeka.

Pavlína Šimonová
Městská knihovna Beroun

Beletrie

Michal Zmítko: Meč pro krále
Temná zákoutí středověku, zrada, spiknutí a láska. Historický román odehrávající se na počátku vlády mladého Jana Lucemburského L. P. 1314. Poklidné městečko Přelouč je otřeseno vraždou místního kováře. Proč by někdo zabíjel kováře? Zvlášť, když se z kovářny zdánlivě nic neztratilo. Tragická událost překvapivě spustí řetězec dalších událostí. Nechybí ani láska, napětí a překvapení.

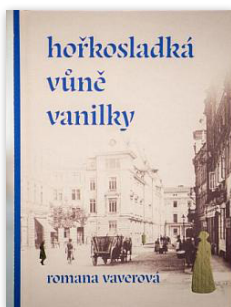
*Ladislava Hývllová
Městská knihovna Přelouč*

Scarlett Wilková: Říkali jí Kri-kri
Nová kniha Scarlett Wilkové se opět dotýká velmi důležitého, ale méně známého tématu – turistického ruchu v Řecku a především jeho dopadu na místní obyvatele, kulturu i přírodu. Kniha čtenáře nutí přemýšlet nad tím, jak se při vlastní dovolené chová, co od odpočinku u moře očekává a zda tím neovlivňuje místní obyvatele.

*Erika Koukalová
Městská knihovna Hulín*

Romana Vaverová: Hořkosladká vůně vanilky

Historický román z Opavska odehrávající se na konci 19. století. Jednou z hlavních postav je Marie Fiedorová, živnostnice a matka tří synů, která vybudovala moderní podnik na výrobu oplatek – předchůdce dnešní Opavie. Román čtenáře seznamuje také s několika významnými osobnostmi Rakouského

Slezska. Autorka skvěle propojuje historická fakta s fikcí a zároveň se dotýká otázek, které jsou aktuální i v dnešní době. Kniha je doplněna dobovými fotografiemi, jež příběhu dodávají větší autenticitu.

*Erika Koukalová
Městská knihovna Hulín*

Deskové hry

Vlaada Chvátil: Krycí jména

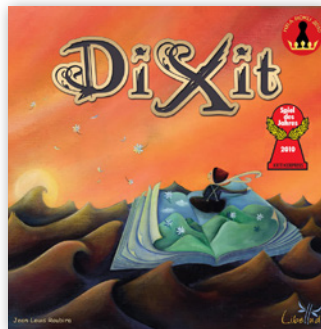
Zábavná hra k rozšiřování slovní zásoby. Zaujme děti i dospělé. Vaším cílem je podle jednoslovných nápověd hlavního špiona správně odhalit své agenty, aniž byste označili slova patřící soupeři nebo nebezpečnému nájemnému vrahovi. Hra nabízí napínavou kombinaci strategie, logického uvažování a týmové spolupráce a zároveň rozvíjí kreativitu, postřeh i schopnost komunikace mezi hráči.

*Nadja Picková
Městská knihovna Čelákovice*

Dixit

Hra alespoň pro tři hráče, která pracuje s představivostí a asociacemi. Vhodná pro všechny, kteří si rádi hrají s fantazií a obrázky.

*Marta Vaňková
Městská knihovna Čelákovice*

Biblioterapie očima absolventky oboru knihovnictví Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě Mgr. Terezy Lysoňkové

Libuše Foberová

libuse.foberova@fpf.slu.cz

Těší nás, že absolventka oboru knihovnictví v Opavě pracuje jako knihovnice v Knihovně Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti, kde pokračuje ve výzkumu speciálně-pedagogických terapií, konkrétně biblioterapie. Ráda bych upozornila na její obrovský zájem o téma biblioterapie, o čemž svědčí její publikační činnost a profesní zaměření. Obě její závěrečné práce na univerzitě se týkaly tématu biblioterapie a jak ji efektivně provozovat v prostředí veřejných knihoven. Na toto téma vydala dva články v Knihovně: knihovnické revue, v Knihovně plus a přispěla i do Kompendia knihovnictví – díl 4., který vyšel v roce 2025.

V tématu ji velmi podporuje Michaela Dombrovská – vedoucí oddělení knihovnictví Ústavu bohemistiky a knihovnictví, vedla její diplomovou práci a jsou v pracovním i přátelském spojení doposud. Jak již bylo řečeno, Tereza Lysoňková se tématu věnuje a věnovala po celou dobu studia. Je tedy samozřejmé, že již svou bakalářskou práci Biblioterapie jako součást psychoterapeutické péče v Psychiatrické nemocnici v Kroměříži z roku 2022 věnovala psychoterapii a jejímu historickému vývoji. Definovala konkrétně biblioterapii, popsala její

metody a typy. Zabývala se biblioterapií v kontextu psychoterapeutické a psychiatrické péče. Na konkrétním příkladu zmapovala biblioterapeutické služby v Psychiatrické nemocnici v Kroměříži. Provedla dotazníkové šetření mezi pacienty a interpretované rozhovory s knihovníky z Knihovny Kroměřížska a na základě získaných dat doporučila, jak biblioterapii v tomto prostředí uplatnit, a ještě lépe rozvíjet.

Své bohaté poznatky o biblioterapii rozšířila ve své diplomové práci z roku 2025 **Aplikace biblioterapie pro vybrané cílové skupiny**, ve které zkoumala konkrétní

potřeby vybraných cílových skupin. Určila jejich specifika, konkrétní specifické potřeby u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, u pacientů na psychiatrickém oddělení (ženy léčené se závislostí na alkoholu – Psychiatrická nemocnice v Opavě) a u seniorů žijících v domovech pro seniory. Popsala metodiku práce s jednotlivými skupinami, včetně výběru vhodného terapeutického materiálu. Vytvořila evaluaci programu biblioterapeutických aktivit na míru vybraných cílových skupin. Práce přináší doporučení pro další aplikace biblioterapie a popisuje klíčové faktory i limity úspěšného zavedení této metody

v různých prostředích – tedy i knihovnách. Cílem práce bylo inspirovat knihovníky k zavedení této terapeutické metody v knihovnách, přivést je ke spolupráci s psychology, a tím přispět ke zlepšení zdraví vybraných potřebných skupin uživatelů. Práce odpovídá na otázky typu: jak by mohly knihovny konkrétně prospět v této terapeutické aktivitě?

Hovořila s dr. Wandou Matras-Mastalerz – předsedkyní představenstva Polského biblioterapeutického sdružení ve Vratislavi. Dále s psychiatrem a psychoterapeutem Petrem Mílkem, s psycholožkou Terezou Bilik, se speciální pedagožkou Ivetou Viceníkovou a s knihovníky z vybraných knihoven.

Cituji z diplomové práce: Biblioterapie je jedním z těch přístupů, které spadají do oblasti speciálně-pedagogických terapií. Mezi tyto terapie patří například také muzikoterapie, dramaterapie, teatroterapie, arteterapie, taneční terapie, filmoterapie, pohybová terapie a specifická forma arteterapie využívající řezbářské techniky. V současnosti je stále větší důraz kladen na propojení těchto terapeutických metod a na jejich vzájemnou integraci, známou jako intermodalita. Tento přístup podporuje komplexní a celostní péči o člověka, v rámci něhož se překonávají hranice mezi jednotlivými terapeutickými směry a často se využívají současně (Kováčová, Valešová Malecová, 2018). Biblioterapii je možno rozdělit podle několika různých hledisek. Zaměřujeme se zde zejména na hledisko podle počtu účastníků, ale krátce nahlédneme i na další možnosti dělení a typů biblioterapie. Biblioterapie zahrnuje různé typy a přístupy, mezi něž patří například podle Pavla Svobody: „... psychosomatická, relaxační, psychoedukační, narativní, lyrická, ontogeneticky orientovaná biblioterapie a psychosociálně orientovaná biblioterapie. Dále se jedná o polyestetickou a virtuální biblioterapii, ale také o metody jako biblioterapeutické psaní deníku, biblioterapeutické testování nebo tvůrčí psaní. Specifickými oblastmi jsou rovněž pohádkoterapie a poetoterapie“ (Svoboda, 2013). Biblioterapii lze rozdělit také podle velikosti skupiny na:

- **individuální** – biblioterapeut pracuje s jednotlivcem, přičemž se zaměřuje na jeho osobité potřeby, s respektem a naladěním na jeho individualitu a témata, s nimiž přichází;
- **skupinovou** – biblioterapeut zde pracuje se dvěma nebo více účastníky – klienty... (Lysoňková, 2025, s. 69).

Její diplomová práce je skvělou sondou do tematiky biblioterapie a nabízí i data z terénu. Tereza Lysoňková se inspirovala v Polsku, které je nám blízké z jazykového a geografického hlediska. V Polsku se věnují biblioterapii dlouho a velmi významně, spolupracují v tomto směru s odborníky z praxe, zejména s psychiatry. Založili Polskou biblioterapeutickou společnost, při terapiích využívají metodu bajkoterapie a psychoedukace pohádky aj. V Polsku využívají terapeutické příběhy k podpoře emočního rozvoje dětí. Tato metoda pomáhá dětem lépe rozpoznávat a pracovat s vlastními emocemi, zvládat náročné situace a učit se řešit problémy. Terapeutické pohádky a příběhy jsou přizpůsobené specifickým potřebám a problémům dětí, často zaměřené na zmírnění úzkosti, podporu v těžkých životních situacích a modelování pozitivního chování. Podle cílů se terapeutické pohádky rozdělují na:

- **Psychoedukační pohádky** – pomáhají rozšiřovat repertoár chování dětí a učí nové způsoby řešení obtíží.
- **Psychoterapeutické pohádky** – cílem je snížení strachu a zpracování traumatických zážitků, jako je rozvod nebo ztráta.
- **Oddechové pohádky** – slouží k relaxaci, uklidnění a podpoře emocionální stability dítěte. Jedním z důležitých rysů pohádkové terapie je individualizace přístupu.

Důraz je kladen na podporu emoční (porozumění), informační (pochopení problému) a instrumentální (strategie řešení). V mateřských školách se pohádková terapie nejčastěji využívá k rozpoznávání a pojmenovávání emocí, k modelování chování a k řešení konkrétních problémů. Výběr vhodného textu a správná struktura příběhu, kde se v každé pohádce řeší jen jeden problém, pomáhá organizovat dětský svět a podporovat

jejich emocionální a sociální růst. V případě, že dítě čelí složitým problémům nebo emočním výzvám, je možné pohádkovou terapii přizpůsobit individuálním potřebám a posílit ji spoluprací s rodiči. Wanda Matras-Mastalerz také ze své biblioterapeutické praxe v Polsku popisuje, jak současná literatura pro děti působí a jaké jsou její charakteristiky.

Například:

- rovnocenný důraz na výtvarnou i literární stránku knihy;
- s pozorností k její ediční podobě (například stále oblíbenější obrázkové knihy);
- odklon od čistě didaktického přístupu směrem k naučné, relaxační a terapeutické literatuře;
- dvojí cílení (na děti i dospělé), což je znakem každého výjimečného literárního díla, a rovněž metaforická povaha textů;
- respektující přístup k dětským čtenářům, kteří jsou bráni vážně;
- humor, hra se slovy a obrazy, „svět naruby“ a komediální prvky;
- podpora rozvoje představivosti a fantazie;
- příběhy plné dobrodružství a zábavy;
- odkaz na dětský svět prostřednictvím postav, jako jsou vrstevníci nebo hrdinové blízcí dětem.

Dětská literatura má aktivizační funkci. Ve vzdělávání lze rozlišit následující typy činností, které literatura podporuje:

- **Emocionální** – práce s emocemi, motivací a zkušenostmi.
- **Verbální** – rozvoj slovního vyjadřování.
- **Senzomotorické** – propojení vnímání a pohybu při konkrétních aktivitách.
- **Intelektuální** – zapojení různých forem myšlení a transformace znalostí.
- **Recepční** – zaměřené na přijímání a zpracování informací a zážitků.

Autorka přispěla spolu s Michaelou Dombrovskou do Kompendia knihovnictví 4 statí Biblioterapie jako příspěvek knihoven k digitální resilienci. Biblioterapii berou jako efektivní nástroj pro podporu mentální resilience a digitálního wellbeingu v kontextu informační hygieny a zkoumají, jakou roli v tomto procesu hrají knihovny. Biblioterapie jako terapeutická metoda využívá řízenou četbu k pomoci klientům vyrovnat se s osobními a emocionálními výzvami a poukazuje na její nejednotnost definice u nás. Zdůrazňují úzké propojení s knihovnictvím, a jakou roli zde hrají knihovníci. Dotýkají se různých forem biblioterapie a rozebírají její hlavní cíle, které směřují k pozitivní změně chování a myšlení. Popisují funkce literatury v biblioterapeutickém procesu. Představují terénní výzkum a inspiraci ze zahraničí. Poukazují tak na významný potenciál biblioterapie v českých veřejných knihovnách.

Regionální knihovna v Karvině připravuje v roce 2027 velkou konferenci k tématu biblioterapie, což nás velmi těší a s účastí počítáme.

Bude vás zajímat, že...

... dne 13. a 14. května 2026 se v Brně uskuteční každoroční setkání hudebních knihovníků, které tentokrát společně pořádají Česká a Slovenská skupina IAML (Mezinárodní asociace hudebních knihoven, archivů a dokumentačních center). Letošní setkání bude obohaceno účastí kolegů ze slovenských hudebních knihoven. Na programu jsou informace o fondech a sbírkách jednotlivých institucí, dále zprávy o probíhajících i připravovaných projektech, o činnosti české skupiny IAML a v neposlední řadě též vzájemná výměna zkušeností a přátelská setkání. Akce proběhne v Knihovně Jiřího Mahena (13. května) a v Moravské zemské knihovně (14. května). Kontakt: Knihovna Jiřího Mahena, Jitka Málková, tel. 542 532 170, e-mail: hudebni@kjm.cz; Moravská zemská knihovna, Irena Veselá, tel.: 541 646 164, e-mail: irena.vesela@mzk.cz.

Na ostří nože – povídání Tomáše Kubíčka s Vítem Richterem o naléhavých zbytečnostech a tušených nezbytnostech

Tomáš Kubíček

Tomas.Kubicek@mkz.cz

Hele, skočme do toho: Existuje napětí mezi knihovnickými spolky?

To je samozřejmě otázka na velmi citlivé téma. Jistě ode mne nečekáš, že odpovím, že žádné napětí necítím. Rozhodně necítím žádné mezi SKIP, AKVŠ a KKMKG, i když mám někdy pocit, že nás jednoznačná specializace trochu vzájemně vzdaluje, tj. že o sobě najednou poměrně málo víme. Složitější je vztah mezi SKIP a SDRUK. Pokud SDRUK fungoval primárně jako komunikační platforma ředitelů krajských knihoven¹, byly vzájemné kompetence celkem jasné a respektované. Od okamžiku předsednictví Tomáše Řeháka se ale činnost SDRUK podstatně mění, rozšiřuje se a překrývá se se SKIP. Z institucionálního hlediska SKIP i SDRUK cílí na stejné knihovny. Najednou tu tedy máme nejen spolupráci, ale také vzájemnou konkurenci.

Takže myslíš, že tato konkurence knihovny oslabuje?

Při pohledu do zahraničí je situace poměrně jasná: nejsilnější a největší spolky jsou ta

sdužení, která spojují individuální i institucionální členy². Tím nechci tvrdit, že neexistují výjimky, například Německo či Švédsko; velmi specifické je Rakousko. Když se podrobněji podíváme na zahraniční spolky, které sdružují výhradně instituce, nejčastěji zjistíme, že jde především o organizace sdružující knihovny určitého typu nebo knihovny používající určitý systém³. To ale není případ SDRUK.

Musíme si uvědomit, že v českém prostředí existuje jen málo knihoven, které jsou samostatné a mají právní subjektivitu, protože naprostá většina knihoven je součástí jiných institucí, například obcí, škol, muzeí, ústavů,

firem. Z toho plyne, že sdružení, která zahrnují pouze instituce, mají málo členů a nejsou příliš reprezentativní. Je to prostá matematika. V českých velikostních poměrech to hodnotím jako tříštění sil, nicméně jde o realitu, se kterou musíme žít a pracovat.

Myslím, že v knihovnách je mnoho lidí, kteří považují dvojkolejnost SKIP a SDRUK za zbytečnou a kladou si otázku proč. Bohužel dnes existuje řada zavilých „skipařů“ a stejně zaujatých „sdukařů“ a pak (doufám) také nejvíc těch, kteří jsou

¹ Samozřejmě vím, že členy SDRUK byly i další specializované knihovny, ale ty se v aktivitách SDRUK projevovaly velmi omezeně.

² Například USA ALA (American Library Association), Polsko SBP (Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich), Velká Británie CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals), Francie ABF (Association des Bibliothécaires de France), Itálie AIB (Associazione Italiana Biblioteche), Finskou Suomen Kirjastoseura (The Finnish Library Association), Maďarsko MKE (Magyar Könyvtárosok Egyesülete) a třeba Švýcarsko Bibliosuisse – zde dokonce došlo v roce 2018 ke sloučení spolků s individuálním a institucionálním členstvím.

³ Například britský SCONUL (Society of College, National and University Libraries) a RLUK (Research Libraries UK), španělský REBIUN (Red de Bibliotecas Universitarias Españolas), finský Council for Finnish University Libraries, americký ARL (Association of Research Libraries) nebo ULC (Urban Libraries Council).

členy obou. Je doba rozdělování a vzájemného vymezování; pěstujeme si různé bubliny místo toho, abychom spolupracovali. Před časem mi jedna ředitelka knihovny řekla, že SDRUK dělá skvělá školení pro ředitele zastupovaných knihoven, což plně uspokojuje její potřeby. Proto SKIP považuje za zbytečnou organizaci. Takové názory zcela jistě polarizují a nevedou ke spolupráci na cílech. Je to úplně odlišné vidění světa. V roce 2019 podepsali předsedové knihovnických sdružení memorandum o spolupráci a jsem rád, že nedochází k otevřeným střetům, nicméně určité napětí je stále cítit.

A to netěší ani jednoho z nás. Co ale s tím? Představa, že by jeden či druhý hráč byli ochotni se vtělit do sebe navzájem, je lichá. Jak tedy, podle tebe, nastavit kompetence a spolupráci mezi oběma institucemi?

Na to nemám jednoznačnou odpověď a také si myslím, že v ČR je z hlediska aktivit spolků v celku pozitivní situace. Spolky pracují, spojují lidi a nevedou se žádné velké spory. Spolupráce je velmi složitá disciplína. Kdybychom se podívali na spolkovou činnost v období první republiky, situace byla tehdy velmi dramatická: rozpadly se spolky, zakládání nových konkurenčních, prohlášení v tisku apod. A za tím vším byli naši klasikové jako Jiří Mahen, Z. V. Tobolka, Josef Volf a další⁴.

Kdybys mi nabídl jednoznačnou odpověď, pojal bych k tobě nedůvěru. Ono by to vlastně mělo být klíčovým obsahem jednání mezi těmi spolky samotnými. Ne vykolíkovat claim, ale spíše vytvořit množiny a podmnožiny...

Myslím si, že v dané situaci je rozumné přijmout realitu a udělat vše pro to, abychom své vzájemné vztahy zlepšovali. Víím, že jsi mi v minulosti několikrát položil otázku, že nevíš, kde jsou hranice mezi činností SKIP a Knihovnického institutu (KI). Ale možná, že by ses mohl i zeptat na hranice

mezi KI a SDRUK, protože jedna z neaktivnějších a z mého pohledu nejdůležitější Sekce SDRUK pro regionální funkce se přímo prolíná se statutárními funkcí Knihovnického institutu. KI dnes také spravuje a rozvíjí skvělou databázi Slovník českých knihovníků, která vznikla na půdě SDRUK z iniciativy Tvého otce Jaromíra Kubíčka. A našly by se jistě další příklady. Jestliže jsem před chvílí zmínil, že je doba rozdělování, potom bychom měli jako protiváhu podporovat aktivity a síly, které spojují.

Popravdě mi to připadá jako docela jednoduché – v zásadě by stačilo, kdyby spolu lidé, kteří to mají na starosti, začali více mluvit. Nemáme čas nespolupracovat. To zbytečně zdržuje. Víš, co je dobré? Že na stejných tématech pracují lidé, kteří jsou vlastně docela fajn. Která jsou podle tebe nejdůležitější?

Portál knihoven. Už jsou to skoro dva roky, kdy jsme zjišťovali, kolik knihoven zastoupených v ÚKR a v Radě CPK má na svých webových stránkách jednu banální věc – odkaz na Knihovny.cz. Tehdy jsme dospěli ke zdrcujícímu zjištění, že více než polovina těchto velkých knihoven nemá odkaz ani na Knihovny.cz, ani na digitální knihovny vůbec. Můžeme se pak divit, že s portálem nepracují malé a nejmenší knihovny?

Opravím Tě: Co mě mrzí, je, že s tím nepracují čtenáři a čtenářky těch malých knihoven nebo i těch větších a velkých. Tím jejich knihovny výrazně přispívají ke vzniku sekundárního analfabetizmu. Znevýhodňují je. A to je proti smyslu knihovnické práce. Knihovník má sloužit komunitě, nesmí jí škodit.

Knihovní koncepce. Nedávno jsem psal studijní text o přípravě koncepcí a při hledání příkladů do přílohy mě dost překvapilo, že naprostá většina knihoven žádnou koncepci nemá (pokud ji tedy neskrývají). To, že většina knihoven nemá

⁴ Kubíček, Jaromír: Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích. Vydání první. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019. s. 185–191.

naplánovanou cestu, jak se posouvat dopředu, není nic potěšujícího, ale neznamená to, že se změny nedějí. Koncepce stojí na třech známých pilířích: knihovna jako komunitní, vzdělávací a kulturní centrum. Ze statistik je zřejmé, že se mnohé knihovny tímto směrem proměňují, protože aktivity v těchto oblastech rostou (na rozdíl od tradičního půjčování). Jde to ale pomaleji, než bychom si přáli. Je to složitý a dlouhodobý proces, který nezávisí jen na tom, zda si něco přejeme. Když do toho půjde každá knihovna sama, bude to zdoluhavé. Když se spolehne na podporu ostatních, výrazně se to zrychlí.

Potvrzuji, ani mě se nedaří přesvědčit třeba jen některé naše pověřené knihovny, aby koncepci zpracovaly. V MZK se snažíme, abychom měli nejenom velkou koncepci, ale i dílčí, na jednotlivé klíčové činnosti. A to není byrokratický akt. Tedy, když se to jako byrokratický akt nebere. Pomáhá nám to přemýšlet o tom, co děláme a hledat či označovat si kontexty, ve kterých pracujeme.

Využití nástrojů umělé inteligence. Jde o téma s mnoha rovinami. Velmi rychle se pravděpodobně dočkáme rozšíření principu samoobslužnosti, změn v logistice správy knihovních fondů, knihovnické systémy budou mnohem chytřejší a podstatně se promění procesy související s budováním a využíváním našich sbírek a zdrojů. Zároveň se zlepší příprava a organizace akcí apod.

AI v nějaké podobě dnes používá podstatná část mladé i dospělé populace a umělá inteligence vstupuje do škol. To staví pracovníky knihoven do nové pozice – zatímco doposud jsme informace a zdroje především vyhledávali, v budoucnu získá mnohem větší význam ověřování jejich pravdivosti a adekvátnosti. K sérii povinně zvládaných gramotností, jako je čtenářská, informační a digitální, musíme přidat ještě AI gramotnost. To znamená osvojit si další dovednosti, což není nic jednoduchého. Stačí si připomenout, jak jsou některé knihovny a jejich

pracovníci dodnes rezistentní vůči využívání digitálních knihoven či portálů.

Tady mi vadí, že knihovníci a knihovnice prokazují jen malou míru představitivosti. Většina rutinních činností bude vbrzku nahrazena výkony umělecké inteligence. A to to bude dělat lépe a rychleji nežli my. A to je skvělé. Opakuje se ovšem situace se zaváděním strojů do výroby na začátku průmyslové revoluce. Kladiva jsou ostatně vždy po ruce. A naše mentální lenost či možná obava přiznat si rozsah nadcházející změny způsobuje, že to nevnímáme jako náš, tedy můj problém, ale jako problém těch ostatních. Stejně tak je například i odpovědnost za to odsouvána na vedení knihoven, za současného odporu proti jakýmkoliv změnám. To je cesta do pekla. A tuším, že pod kotlem už hoří docela vydatný oheň.

Systematické zapojení knihoven do celoživotního vzdělávání. Nedá se říci, že by dnes pracovníci knihoven měli malou nabídku vzdělávacích akcí – naopak, je jich velmi mnoho. Kdo se chce vzdělávat a knihovna mu to umožní, může být spokojen. Někomu se ale třeba nechce, nebo si někteří vedoucí myslí, že je to zbytečné. Jiným problémem je, jak ze stovek vzdělávacích akcí vytvořit systém celoživotního vzdělávání, do kterého by byla zapojena většina pracovníků knihoven.

V roce 2022 jsme po dlouhých debatách a odmítání schválili dokument *Koncepce celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven 2022–2027*, ale vzápětí jsme na něj zapomněli. Důvodů může být celá řada – je to drahé, složité, nemáme kapacity, je to zbytečné, nechce se nám. Podstatné ale je, že nám všem zatím chybí jednoznačné povědomí o tom, že celoživotní vzdělávání je nutné. Jedná se o povinnost stanovenou zákonem práce. Máme sice systém knihoven, ale kompetence k řízení a odpovědnosti za vzdělávání jsou v něm nastaveny nedostatečně. Když jsem v jedné diskuzi navrhoval, aby byl

v knihovním zákoně věnován odstavec vzdělávání pracovníků knihoven, vyvolalo to silný odpor. Myslím, že i ty jsi byl proti.

Ano, a stále jsem. Až příliš často jsem viděl, jak se zákonná povinnost mění v blbost, která je formalistickým způsobem naplňována, a tím ztrácí smysl. Plěduji pro vznik situace, v níž potřeba vzdělávání bude něco tak samozřejmého a přirozeného, že si každý bude moci určovat způsob, jakým si ho bude utvářet. Český školský systém je založen na meternichovském principu výroby šroubků pro udržení byrokratického aparátu v chodu. A šroubky je možné vyměnit pouze v případě, když se do značné míry umění jejich nezaměnitelnost, tedy individualita. Vysmíváné americké školství se orientuje na rozvíjení individuálních kompetencí a plodí nositele Nobelových cen. Promiň mi to zjednodušení. Chci jen říci, že na to, co nás čeká, potřebujeme právě individuální přístup a jeho součástí je individuální odpovědnost. Co mě straší, je, že tato změna myšlení potřebuje více času, a ono ho popravdě moc není.

Nový knihovní zákon. Knihovní zákon má za sebou téměř 25 let bez podstatné novelizace. Do jeho změn se ministerstvu, a možná ani knihovnám, příliš nechce. Lze z toho usuzovat, že byl buď zpracován mimořádně kvalitně, nebo je natolik obecný, že s ním ještě vydržíme. Existuje také riziko, že by mohl být v rámci divokého zákonodárného procesu bez náhrady zrušen. Při zpětném pohledu bych řekl, že jsme měli s jeho implementací trochu smůlu. Knihovní zákon na velmi obecné úrovni formuluje systém knihoven, tedy jakási obecná pravidla spolupráce. Vznikl v době, kdy NK, MZK i krajské knihovny byly přímo řízeny Ministerstvem kultury, a předpokládalo se tedy určité jednotné řízení. Souběžně s tím však probíhala divoká reforma státní a veřejné správy. SKIP se tehdy podařilo vylobovat, aby se z rozpadajících okresních

systémů knihoven převedly finance do dnešních regionálních funkcí. V roce 2005 ale vznikly kraje a krajské knihovny přešly do jejich kompetence. Najednou se ztratila představa o řízení a jednoznačném rozdělení odpovědností. Když k tomu přičteme situaci ve vedení NK, kde se řadu let střídali dosazovaní ředitelé bez kvalifikace a zájmu něco měnit, nemůžeme se divit, že jsou dnes kompetence a odpovědnosti mezi nejdůležitějšími knihovnami velmi nejasné.

Do změn se nechce z obav, že vylití vaničky způsobí nenávratnou ztrátu dítěte. Žijeme v tak polarizované době přehlcené populizmy různého typu, které plodí nesystémová, a tedy nelogická rozhodnutí, že panuje oprávněná obava, že by si změna vyžádala ne nevýznamné vedlejší oběti. I poslední knihovní zákon vznikl ještě v situaci, kdy práce knihoven byla vnímána jako jedna z klíčových společenských služeb. Ještě či znovu převládal étos „masarykova“ knihovního zákona, který chápal knihovny jako guerillové buňky demokracie. Nejenom, že se ztrácí tento étos, za což můžeme částečně i my, kdo v knihovnách pracujeme, ale řízení se mění potřeby a touhy společnosti. Žijeme v klipové kultuře orientované na spotřební rychlost a povrchní uspokojení individuální touhy. Jakmile člověk dosáhne věku, kdy má schopnost rozhodovat, za co utratí peníze, zmocní se ho sofistikovaný ždímací aparát a začne s ním pracovat. Ten okamžik poznáš i z dat čtenářů knihoven. Tedy spíše z toho, jak rychle se objem čtenářských registrací změní mezi 14., 15. rokem věku. To je daň za to, že liberalismus, na němž jsme naši demokracii založili, je opřen o trh. Není to jednoduchý soupeř, ale stojí za to se s ním hádat o každou duši – metaforicky řečeno.

Zpevnění knihovnické sítě, tedy páteře, v níž hraje důležitou roli spolupráce mezi NK a MZK. Když se asi před dvěma lety připravovala novela knihovního zákona, objevily se v ní náměty, jako

je lepší specifikace společenské role knihoven, definice digitálního dokumentu nebo zavedení placených služeb. Možná bychom se ale v budoucnu měli více soustředit na to, jak si mezi knihovnami (NK, MZK, KK, SK, ZK) vymezit přesné kompetence a závazné odpovědnosti, aby šlo o systém, který lze podle stanovených pravidel řídit. Jsem rád, že generální ředitel NK ve spolupráci s MZK zahájil pravidelná setkávání s vedením krajských knihoven. To je podle mě platforma, kde by se mohla postupně dohodnout závazná pravidla hry. A pokud se na platformě Ústřední knihovnické rady podaří dohodnout i pravidla spolupráce se spolky, možná se jednoho dne probudíme do knihovnického ideálu.

To je dost velký objem práce. Identifikoval jsem neuralgické body, které souvisí s tím, jak bude naše práce vypadat za pár let, a jestli to bude ještě knihovnická práce, alespoň tak, jak ji rozumíme dnes. Třeba nebude a třeba to tak bude dobře, ale zdá se mi, podle toho, jak jsem tě poslouchal, že do značné míry to závisí na nás. Na tom, jestli se spolu domluvíme, jestli si uděláme představu o tom, jaké dovednosti bychom měli získat, součástí jakého směřování naše práce bude, jak tento koncepční aspekt přelijeme do klíčových argumentačních dokumentů a jakou podobu zákonného zajištění naší existence si vymůžeme. No, to bude chtít hodně rozhodnosti a sebevědomí. O odpovědnosti ani nemluvíme. Zdá se mi, že rozhodující

bude právě spolupráce mezi spolky. Třeba je to to místo, odkud by se mělo začít.

Možná si myslíš, že to vidím příliš černě, ale opak je spíše pravdou. Velkou výhodou knihovnické komunity je schopnost spolupracovat. Já však kriticky vnímám, že se stávající model spolupráce v podstatné míře vyčerpá. Pokud se chceme posunout na vyšší úroveň a využít probíhající technologické a společenské změny ve prospěch knihoven, musíme být ve spolupráci efektivnější. Možná i otevřenější. V souvislosti s tím, co nás čeká, bychom si měli uvědomit, že leckdy se zdržujeme žabomyšími válkami.

Jo, s AI to bude tanec na ostří nože a bude třeba si udržet iniciativu. Tak tedy Tobolka s námi a zlé pryč! Díky!

Vít Richter je absolventem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v oboru knihovnictví a vědecké informace. Od roku 1971 pracuje v Národní knihovně ČR, v níž působil v řadě vedoucích funkcí. Od roku 1998 do října 2025, s výjimkou let 2020–2021, kdy vykonával funkci generálního ředitele Národní knihovny ČR, byl ředitelem Knihovnického institutu. Působí jako hlavní odborný garant dotačního programu Veřejné informační služby knihoven (VISK) a je vedoucím projektu Benchmarking knihoven. V letech 1998–2013 byl předsedou Svazu knihovníků a informačních pracovníků České republiky (SKIP). Od roku 1998 do roku 2025 byl předsedou Ústřední knihovnické rady ČR, poradního orgánu ministra kultury.

Bude vás zajímat, že...

... byl vydán český překlad dokumentu Pokyny IFLA pro zelené knihovny, které zpracovala Sekce IFLA pro životní prostředí, udržitelnost a knihovny. Pokyny nabízejí praktické strategie pro zařazení udržitelnosti do všech oblastí činnosti knihoven. Představují případové studie a příklady osvědčené praxe dokládající možnost dosažení významného environmentálního i sociálního dopadu bez ohledu na velikost či zdroje knihovny. Poskytují také komplexní rámec pro rozvoj, správu a hodnocení ekologických a udržitelných knihoven v různých kontextech. V elektronické podobě je dokument dostupný na adrese: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/mezinarodni-doporuceni/vyber-doporuceni-a-smernic-ifla>

Trénování paměti v knihovnách jako nástroj aktivního stárnutí a rozvoje komunit

Zdeňka Adlerová

trenink.pameti@gmail.com

Trénování paměti se v současné době stává stále důležitější součástí vzdělávacích a komunitních aktivit knihoven. Reaguje nejen na demografický vývoj společnosti, ale také na rostoucí potřebu podpory kognitivního zdraví, celoživotního učení a sociální soudržnosti. Knihovny mají díky své povaze paměťových institucí i svému komunitnímu poslání pro rozvoj této oblasti mimořádně příznivé podmínky.

Možnosti vzdělávání

Základním předpokladem realizace programů trénování paměti je několika stupňové vzdělávání. Akreditovaný kurz České společnosti pro trénování paměti a mozkový jogging **Trenér paměti I** obsahuje úvod do psychologie paměti, strategie, motivace, mnemotechniky, základy integrovaného tréninku paměti, budování rezervní mozkové kapacity, koordinační cvičení, demonstraci modelové hodiny trénování paměti, základy pedagogiky, andragogiky, gerontagogiky aj.

Kurz **Trenér paměti II** zahrnuje např. mnemotechniky – seznámení s náročnějšími technikami, práce s textem v trénování paměti, myšlenkové mapy, faktory ovlivňující mentální výkon ve vzdělávání dospělých aj. Absolvování

„dvojky“ je nezbytným předpokladem ke vstupu do závěrečného řízení v rámci interního vzdělávacího programu **Trenér paměti III**, který je považován za nejvyšší stupeň profesního vzdělání v oboru. Platnost certifikátů všech stupňů je nutné udržovat účastí na kontinuálním vzdělávání trenérů paměti (sběru kreditů).

Zaměření na generaci X

Významnou cílovou skupinou těchto aktivit je generace X, jejíž nejstarší příslušníci se již blíží důchodovému věku. Toto období představuje klíčovou fázi pro prevenci kognitivního úpadku a pro posilování návyků aktivního a smysluplného trávení volného času. Knihovna může této generaci nabídnout nejen informační zdroje, ale také pravidelný aktivizační program, který podporuje paměť, pozornost, logické myšlení, kreativitu

Hrátky s pamětí v Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově

a schopnost učit se novým dovednostem. Trénování paměti tak přispívá k udržení soběstačnosti a psychické pohody i v pozdějším věku.

Neméně důležitým přínosem těchto programů je jejich sociální rozměr. Pravidelná setkávání s vrstevníky, společná cvičení a sdílení zkušeností podporují sociální interakci a pomáhají předcházet izolaci a osamělosti, které jsou v předdůchodovém a důchodovém věku častým problémem. Knihovny jsou v tomto ohledu vnímány jako přívětivé, bezpečné a neutrální prostředí, kde se účastníci cítí přijímání a respektováni.

Jako paměťové instituce mají knihovny navíc ideální zázemí pro realizaci trénování paměti. Disponují knihami, časopisy, digitálními databázemi i internetovým připojením, které lze přirozeně zapojit do jednotlivých cvičení. Součástí programů může být také rozvoj digitální gramotnosti, neboť i v penzi je důležité držet krok s novými technologiemi. Schopnost pracovat s online informacemi, komunikovat

prostřednictvím digitálních nástrojů a orientovat se v moderním informačním prostředí posiluje samostatnost a aktivní zapojení seniorů do společnosti.

Závěr

Trénování paměti v knihovnách tak představuje smysluplné propojení tradiční role knihoven s jejich současnou komunitní a vzdělávací funkcí. Přináší prospěch jednotlivcům i celé společnosti a potvrzuje, že knihovna je místem, kde lze aktivně rozvíjet lidský potenciál v každém věku.

Chcete rozšířit služby své knihovny o trénování paměti? Kurz Trenér paměti I se koná v Praze vždy jen jednou ročně v lednu. Ještě letos však můžete navštívit tradiční **Dílnu knihovníků-trenérů paměti, která se koná 4.–5. května 2026 v Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově**. Získáte nejen představu o kurzech, ale zejména praktické informace a přátelské rady zkušených trenérek a trenérů paměti.

Pobočka Loucká Městské knihovny Znojmo v novém

Jana Sikorová
sikorova@knihovnazn.cz

Pobočka Loucká Městské knihovny Znojmo se koncem listopadu loňského roku dočkala svého slavnostního znovuotevření. Nejednalo se však jen o běžnou opravu interiéru. Příběh této rekonstrukce může být inspirativním příkladem toho, jak propojení akademické sféry, metodické podpory a odvahy zřizovatele dokáže proměnit typizované prostory v moderní místo.

Když studentská vize vdechne život tradici

Podnětem k proměně knihovny byla nejen technická nutnost modernizovat zastaralé rozvody a vybavení. Vedení znojmské knihovny se rozhodlo pro neotřelý krok: oslovit nastupující generaci architektů. Díky projektu *Knihovny pro 21. století*, za nímž stojí Ing. arch. Jan Kratochvíl z Fakulty

architektury VUT v Brně a Mgr. Lenka Dostálová z Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven při MZK, se otevřela cesta k unikátní spolupráci. „Viděli jsme dřívější návrhy a moc se nám líbila jejich inovativnost a hravost. Propojení akademického prostředí s praxí dává smysl oběma stranám,“ vysvětluje ředitelka knihovny Mgr. Jana Sikorová. Výsledkem jsou realizované vize

studentek Sára Sochové a Moniky Cibulové (ve spolupráci s Tímeou Bobulovou), které dokázaly do tradičního prostředí vnést lehkost a čistotu.

Hlavním krédem proměny se stala otevřenost a multifunkčnost. Původní dispozice ustoupily vzdušnému prostoru, kde dominují oblé tvary namísto ostrých hran. Rekonstrukce, kterou technicky zajistila Správa nemovitostí města Znojma ve spolupráci s firmou VIKO, zahrnovala vše od podlah přes rozvody elektřiny a tepla, výměnu oken a dveří až po řešení přístupu pro osoby na vozíčku. Financována byla z rozpočtu města a Městské knihovny Znojmo. Žádná stavba se neobejde bez komplikací. I v tomto případě došlo ke zpoždění některých dodávek materiálů, ladění barev, řešení výpadků zařizovacích prvků, zapojení internetu těsně před otevřením pobočky a mnoho dalšího. Vše vyžadovalo intenzivní komunikaci mezi jednotlivými subjekty od řemesel po personál Městské knihovny Znojmo, který pomáhal mimo jiné s úklidem i stěhováním. Díky ochotě a vzájemné vstřícnosti se různé překážky podařilo překonat a knihovnu otevřít ve stanoveném termínu.

Co nová pobočka nabízí návštěvníkům?

- **Variabilní zóny:** Prostor pro klidné čtení i vzdělávání.
- **Rodinné zázemí:** Stupňovité pódium s kobercem, které se okamžitě stalo hitem dětských návštěvníků.
- **Technologické posílení:** Nové počítačové pracoviště a technika pro zajištění besed pro školy i přednášek pro veřejnost (pořízená s podporou dotačního programu Ministerstva kultury ČR – VISK3).
- **Komunitní přesah:** Kuchyňský kout, který podtrhuje roli knihovny jako místa pro neformální setkávání.

Specifické interiérové prvky a atypický nábytek na míru dodalo JH Truhlářství, přičemž se podařilo precizně dodržet barevnost a estetiku původního studentského návrhu. Ten vznikl a byl prezentován na půdě Fakulty architektury VUT v Brně již

v roce 2023. Studentky Sára a Monika zpracovaly nejen paré, ale také 3D model budoucího prostoru a virtuální prohlídku prostřednictvím brýlí na virtuální realitu. Dodaly také podrobný seznam zařizovacích prvků, které bylo potřeba dokoupit nad rámec zakázky na výrobu nábytku. Po celou dobu realizace byly v úzkém kontaktu s vedením knihovny a konzultovaly potřebné změny i úpravy.

Důležitým aspektem celého projektu byla role Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven. Právě odborný dohled a konzultace zajistily, že estetické řešení jde ruku v ruce s knihovnickou logistikou a standardy moderních veřejných služeb. Rekonstrukce pobočky Loucká tak slouží jako modelový příklad pro ostatní menší knihovny, které hledají cestu, jak se proměnit v otevřená centra kultury a vzdělávání. Slavnostní otevření za účasti představitelů města Znojma, studentek z VUT, které přijela podpořit i jejich rodina, spolu s architektem Janem Kratochvílem, i široké veřejnosti, potvrdilo, že investice do knihoven má dlouhodobý smysl.

Pobočka Loucká nyní vstupuje do nové etapy své existence. S posíleným zázemím pro školy, komunitní aktivity a mezigenerační setkávání ukazuje, že moderní knihovna reaguje na potřeby společnosti 21. století. Je místem, kde se architektura setkává s literaturou a kde se lidé cítí být vítáni.

Slavnostní otevření pobočky po rekonstrukci, foto: Petr Vokurek

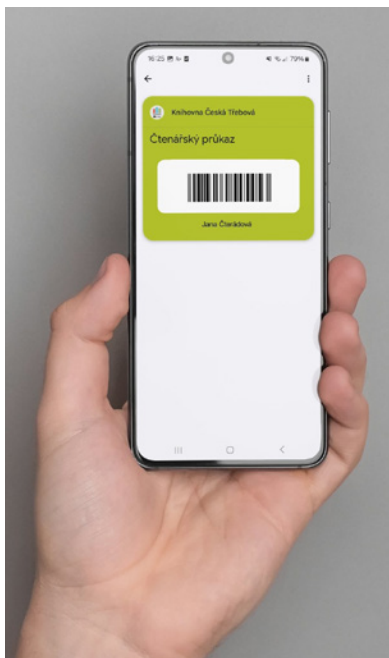
Knihovna v kapse: implementace digitálního čtenářského průkazu v Městské knihovně Česká Třebová

Michal Denár, Hana Sychrová

michal.denar@moderniknihovna.cz, hana.sychrova@moderniknihovna.cz

Od identifikace k živému komunikačnímu nástroji knihovny

V naší knihovně jsme dekádu využívali plastové karty. Byl to kvalitativní posun od zatavených papírových kartiček. Oproti nim byla plastová varianta výrazně odolnější a i po letech vypadala stále dobře. Později jsme se zamýšleli nad tím, jak vyjít čtenářům vstříc v době, kdy své další plastové karty postupně přenášeli do mobilních telefonů. První etapou v naší knihovně byla akceptace aplikací třetích stran (jako např. Stocard, později zakoupená společností Klarna), která umožnila snadno vytvořit kopii fyzického průkazu a s ní se nadále identifikovat v knihovně. Aplikace fungovaly tak, že si čtenář za pomoci fotoaparátu načelí čárový kód z fyzického průkazu. Ten pak aplikace pouze reprodukovala na displeji. Toto řešení sice bylo poměrně oblíbenou alternativou k fyzickému průkazu, ale nepřineslo žádnou zásadní přidanou hodnotu. Z bezpečnostních důvodů jsme nikdy neakceptovali pouhou fotografii fyzického průkazu.

Od května 2025 nabízíme našim čtenářům možnost umístit digitální verzi průkazu přímo do aplikace Peněženka (Apple Wallet v iOS a Peněženka Google v Androidu). Posunuli jsme se od pouhé „digitální kopie fyzického průkazu“ k nástroji, který už neslouží jen k identifikaci. Digitální průkaz v Peněžence přináší čtenáři užitečné aktuální informace o výpůjčkách, rezervacích, platnosti registrace. Tyto informace jsou aktualizovány. Uživatel má k dispozici všechny potřebné kontaktní informace, odkazy na provozní dobu, do svého online konta a na webové stránky. Knihovně řešení přináší možnost přímo oslovit čtenáře aktuálními informacemi, což jsou často uzavírky nebo podobně naléhavé informace. A právě pro takové rychlé informování nám zatím nástroj chyběl. Bohužel doručení notifikací

zatím není na zařízení s Androidem, která mají několik bezpečnostních omezení, jež neumožní zobrazit zaslanou notifikaci při zamčeném displeji. Je možné, že se možnosti v budoucnu rozšíří.

Technické pozadí a proces bezpečné instalace

Základním pilířem řešení je integrace služby digitálního průkazu s knihovním systémem Koha a čtenářským kontem v systému VuFind. Celý proces je z pohledu knihovníků i uživatelů velmi jednoduchý a v maximální míře automatizovaný. Úspěšná implementace akceptace digitálních průkazů klade specifické nároky na technické vybavení u pultů. Lasarové čtečky, které se v knihovnách běžně používají pro snímání čárových kódů z papíru či plastu, jsou pro tento účel nepoužitelné. Lasarový paprsek se od skla displeje odráží nebo je pohlcen polarizační vrstvou, což znemožňuje korektní čtení. Proto je nutné mít k dispozici čtečky s tzv. 2D imagery (kamerovými čtečkami, CCD). Tato zařízení ke čtení nevyužívají paprsek, ale v podstatě kód vyfotografují a digitálně zpracují. Přechod na tyto čtečky je sice počáteční investicí, ale v dnešní době se dájí pořídít pod 1000 Kč za kus. My touto technologií máme vybaveny všechny pulty v knihovně. Čtečky jsou umístěny tak, že jsou otočené směrem k prokazující se osobě, takže stačí telefon umístit na vyzvání „v jejím zorném poli“. Tato zařízení samozřejmě přečtou i plastové průkazky, které stále část čtenářů používá.

Vytvoření digitálního průkazu

Klíčovým prvkem je unikátní QR kód, který po načtení telefonem uživatele provede instalaci do aplikace na základě detekce operačního systému v zařízení. Proces je tedy mírně odlišný na Androidu i na zařízeních od společnosti Apple. Z bezpečnostních důvodů a pro zamezení neoprávněné manipulace je platnost tohoto generovacího kódu časově omezena. Celý proces instalace snižuje riziko zneužití neoprávněnou osobou. Je technicky nemožné provést instalaci digitálního průkazu bez vědomí čtenáře. Zároveň je možné snadno řešit situace, kdy chce mít rodič ve svém telefonu průkaz svůj, ale i svých dětí mladších 15 let. Instalaci je možné provést dvěma způsoby:

1. **Samoobslužná cesta:** Čtenář se přihlásí do svého online konta na mobilním zařízení a kliknutím na tlačítko „Přidat do aplikace Peněženka“ spustí proces. Pokud se přihlašuje na stolním počítači, stačí načíst zobrazený QR kód fotoaparátem telefonu. Je možné informaci i možnosti instalace digitálního průkazu posílat také v e-mailu, který může čtenář obdržet po provedení registrace. Tuto možnost zatím nevyužíváme, ale uvažujeme o ní.
2. **Asistovaná cesta:** U výpůjčního pultu může obsluha vygenerovat QR kód přímo v detailu daného čtenáře. Tento přístup se ukázal jako klíčový zejména u uživatelů, kteří mají o technologii zájem, ale uvítají počáteční pomoc a vysvětlení.

V současné době může tuto službu nabízet libovolná knihovna, která má technickou podporu od firmy R-Bit Technology, s.r.o. (www.koha-v-knihovne.cz), takže není nutná žádná jiná IT podpora. Řešení je bezpečné a dlouhodobě udržitelné. Děkujeme kolegům, že jsme byli jednou z prvních knihoven, která tuto novou službu mohla svým čtenářům nabídnout.

Zkušenosti z provozu

Aktuálně má službu digitálního průkazu v Peněženke nainstalováno téměř 9 % registrovaných čtenářů a většina ji aktivně využívá. V tomto roce bychom chtěli službu ještě více propagovat v souvislosti se stěhováním do nové budovy. Rádi bychom se dostali ke 20 %. Uvažujeme i o možnosti, že plastový průkaz bude nově již jen volitelnou alternativou a standardně budeme „vystavovat“ pouze digitální variantu průkazů. To by minimalizovalo počet plastových karet, které si musíme nechat vyrábět. Finální rozhodnutí v této záležitosti ale zatím ještě nepadlo. Se spuštěním online registrací význam digitálního průkazu ještě vzroste.

Konference knihovny.digital – Na cestě k digitálním službám

Veronika Kašpárková

veronika.kasparkova@mzk.cz

Závěrečné setkání shrnující dosavadní celonárodní téma Digitální gramotnost v knihovnách uspořádala Městská knihovna v Praze 18. 2. 2026. Dvouleté téma nicméně nekončí, ale pro mnohé z nás teprve začíná.

Po úvodních zdavicích, které pronesli Luděk Niedermayer (poslanec Evropského parlamentu), Tomáš Řehák (předseda SDRUK), Martina Břeňová (výkonná ředitelka Nadace OSF), Lenka Maixnerová (NK ČR) a Roman Hájek (předseda SKIP), nás moderátorka Dana Petříděsová rovnou pozvala k prvnímu konferenčnímu bloku.

1. blok Digitální kompas

Zuzana Ujhelyiová z Digitální a informační agentury připomněla projekt eAkademie, což je online vzdělávací platforma určená úředníkům i veřejnosti. Pomocí interaktivních příběhů se zde můžeme učit či si prohlubovat dovednosti týkající se veřejné správy a jejích procesů jako jsou např. identita občana pomocí mobilního klíče, přechod do důchodu, nezaměstnanost a mnohá další.

Roli Knihovnického institutu a zejména jeho aktivit, které se týkají rozvoje digitálních a AI kompetencí knihovníků, uvedly Michaela Mrázová a Dominika Pavčík Borbélyová. Knihovnická veřejnost se může těšit na **webináře pro knihovny** a novou spolupráci např. s Ostravskou univerzitou a Vysokou školou ekonomickou v Praze. Podrobnosti týkající se vzdělávání knihovníků, které

plánuje Knihovnický institut, si můžete přečíst přímo z webu. Poslední příspěvek v bloku přednesl Michal Fojtík z Ministerstva kultury, který pomocí programů VISK nastínil možnosti financování vzdělávání knihovníků (VISK 2) a zároveň

nové vzdělávání návštěvníků knihoven (VISK 10). Po přestávce, která posloužila i jako možnost prohlédnout si posterovou sekci a oprášit či navázat kontakty, se konference přehoupala k druhému bloku.

2. blok Digitální praxe

První příspěvek Markéty Holé Miškové z knihovny v Doubravčicích opět dokázal, že „není malých knihoven“. V obci s 1500 obyvateli oživila knihovnu programovacím kroužkem pro děti a v současné době

musí nové zájemce kroužek kvůli naplnění kapacity odmítat. Podrobnosti o aktivitě přineseme ve čtvrtém čísle Duhy, které bude zaměřeno na generaci alfa. Michaela Šostková z Frenštátu pod Radhoštěm představila kreativní prostor Idealab a aktivity polytechnického kroužku s robotikou a 3D tiskem pro děti.

Masarykovu veřejnou knihovnu ve Vsetíně popsala Kateřina Janošková za všechny kolegy, kteří se na rozvoje digitální gramotnosti podílejí.

Prezentace Pavla Schweinera,

foto: Ondřej Besperát

Knihovna nabízí počítačový kroužek CodeClub, robohernu či tzv. **Digitální posilovnu**. Druhý blok završila Libuše Pavlicová z Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně, kde se snaží při zavádění digitálních služeb naplnit heslo „**keep it simple**“. Někteří ze čtenářů do knihovny fyzicky nikdy nepřišli. Plnohodnotnou registraci vyřídili online díky bankovní identitě, elektronické knihy si stahují rovnou do aplikace, tištěné knihy si objednájí na dálku a vyzvednou si je v boxu v sedm ráno při cestě do práce. Knihovníci osobně neznají a toto uspořádání vyhovuje všem.

3. blok Digitální rozcestník

Kamilu Pliskovou z Městské knihovny v Praze, která v závěru sklídila velký potlesk za vše, co pro digitální gramotnost v knihovnách udělala, doplnila Halka Jaklová z Nadace OSF. Manažerka programu Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím připomněla téma digitální inkluze a zdůraznila, že v digisvětě hrozí určitým skupinám obyvatel vyloučení. Připomněla **grantovou výzvu**, která je určená **malým knihovnám v obcích do 20 tisíc obyvatel**. **Knihovny se od 2. 3. 2026 mohou hlásit se svými digitálními projekty, na které mohou získat 5–20 tisíc Kč**. Zajímavý projekt z Ostravské univerzity popsal Tomáš Javorčík, který připravuje **personalizované vzdělávání v praxi cílené na školy a knihovny**. Témata, která zvedají, jsou často v knihovnách i školách stejná. Jaké vzdělávání by chtěli knihovníci? Vyplňte desetiminutový dotazník a můžete ovlivnit, jak bude webová aplikace pro vzdělávání knihovníků vypadat.

Digitální zdraví dětí uvedla Michaela Slussareff, autorka knihy Hry. Síť. Porno. Připomněla, jak funguje dopamin (jeho hladina je velmi vysoká, když se na něco těšíme) a jak se jeho role projevuje v online světě. Hrají vaše děti digitální hry? Znáte lootboxy v Robloxu? Virtuální překvapení, které se za nimi skrývá, je typickým případem, kdy hladina dopaminu stoupá. Copak tam asi bude? Když se to nepovede, pomocí platby je možné pořídit další lootbox – další těšení – a spirála se opakuje. Toto chování je velmi návykové. Na podobném principu funguje nekonečné skrolování na sociálních sítích,

Youtube apod. Co když to další video bude „to pravé“? Problém je v tom, že neustálé vyplavování dopaminu způsobuje dopaminovou rezistenci. S častým uvolňováním dopaminu klesá dopaminová citlivost a mozek odmítá se soustředit na těžší věci (jako je např. čtení) a chce další a další dopamin zadarmo (honem chytnout mobil do ruky a pustit si další „krátké video – short“). Uvolňování dopaminu zároveň ovlivňuje racionální myšlení. Děti (a dospělí také) jsou podrážděné, snadno vybuchnou, protože mechanismy sebe-regulace ještě nemají rozvinuté. Jako knihovníci můžeme využít nejen zmíněnou knihu, ale také webové stránky **Digitální zdraví dětí**, abychom nejen porozuměli generaci Z a alfa, ale zároveň věděli, jak s nimi pracovat.

Ve stejném duchu se nesl i příspěvek Pavla Schweinera z Univerzity Palackého v Olomouci, který odkazuje na portál **E-bezpečí.cz**. Hned na úvod zdůraznil, že používání internetu má větší pozitiva než negativa, ale je potřeba vyvážit svět online a offline. Připomněl hru Bezpečná dálnice, bezplatnou poradnu napisnam.cz (vtipně glosoval fakt, že děti mají mobil neustále v rukou, ale dovolat se jim nedá). Vyzdvihl hru Samova dobrodružství (pro děti od 4. tříd). Portál nabízí prezenční semináře i webináře. V případě dětí však lektori dávají přednost osobnímu setkání. Informujte ve svých knihovnách paní učitelky, se kterými knihovna spolupracuje. Objednat vzdělávací akci lze i pro rodiče, které můžete pozvat do knihovny.

Během konference měli účastníci možnost si vyzkoušet variantu knihovnického kvízu. Speciální edice obsahovala i sadu otázek, které se týkají digitálních dovedností.

Co mi nejvíc utkvělo v paměti

Knihovníci zahřála u srdce zmínka o průzkumu z Velké Británie. Knihovníkům důvěřuje 97 % britské společnosti. Knihovnické povolání si odneslo 2. místo (na 1. místě najdete povolání zdravotní sestry). Nůžky v oblasti digitální gramotnosti se ale neustále rozevírají. Pro některé občany jsou knihovníci těmi posledními úředníky, kterým mohou věřit. Pomozme jim!

TOP komunitní knihovnou v Jihomoravském kraji se stala Obecní knihovna Ratíškovice, Knihovnickou osobností Mgr. Jitka Bublová

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvilova@mzk.cz

Oceňování knihoven a knihovníků má v Jihomoravském kraji dlouholetou tradici. Od roku 2018 se Moravská zemská knihovna v Brně zaměřuje na podporu komunitního rozvoje knihoven všech velikostí. Od tohoto roku oceňuje ve spolupráci s Krajským úřadem Jihomoravského kraje nejlepší komunitní knihovny a knihovnické osobnosti.

Pravidelná medializace nejlepších knihoven a knihovníků, oceňování knihoven a obcí, prezentace příkladů dobré praxe patří mezi jeden z cílů současné Koncepce rozvoje regionálních funkcí knihoven Jihomoravského kraje v letech 2021–2027. Ocenění je vnímáno nejen jako příležitost k poděkování úspěšně pracujícím knihovnám a jejich zřizovatelům, ale i propagaci dobrého jména veřejných knihoven. Slavnostní oceňování je jednou z nejvýznamnějších každoročních knihovnických událostí, která probíhá pod záštitou hejtmána Jihomoravského kraje Mgr. Jana Grolícha a za účasti dalších zástupců Krajského úřadu, ředitelů a zřizovatelů knihoven a odborné knihovnické veřejnosti.

Slavnostní ceremoniál se konal 25. listopadu 2025 v prostorách zastupitelského sálu Krajského úřadu Jihomoravského kraje. Loňský 7. ročník přinesl hned několik novinek. Tou největší byla osobní návštěva všech 17 nominovaných knihoven v rámci 2. kola hodnocení, která se vešla do tří celodenních výjezdů a přispěla nejen k objektivnějšímu pohledu na činnost knihoven, ale i k tomu, že až do poslední chvíle žádná z knihoven nevěděla, jaké bude jejich finální hodnocení. Spolu s vyhodnocením nejlepších komunitních knihoven

bylo také po několika letech uděleno ocenění Knihovnická osobnost Jihomoravského kraje. Změnou prošly i soutěžní kategorie, jejichž počet byl omezen na čtyři:

- I. kategorie: do 500 obyvatel
- II. kategorie: 501 až 1 000 obyvatel
- III. kategorie: 1 001 až 3 000 obyvatel
- IV. kategorie: více jak 3 001 obyvatel

Toto omezení bylo zdůvodněno menším obsazením čtvrté (dříve 3 001 až 5 000 obyvatel) a páté kategorie (dříve 5 001 a více obyvatel) vzhledem ke třetí kategorii v předchozích letech. Potěšující zprávou bylo větší zapojení zřizovatelů do nominací. Mezi navrhovateli bylo devět starostů, dva místostarostové, jeden zastupitel a pět regionálních metodiků.

Ocenění **Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2025** převzaly z rukou generálního ředitele MZK prof. Tomáše Kubíčka v kategorii:

- 501 až 1 000 obyvatel: **Obecní knihovna Břežany**, okres Znojmo
- 1 001 až 3 000 obyvatel: **Obecní knihovna Mokrá-Horákov**, okres Brno-venkov, letošní nositelka státní ceny Ministerstva kultury ČR Knihovna roku

- 3 001 a více obyvatel: **Obecní knihovna**

Ratíškovice, okres Hodonín

V kategorii do 500 obyvatel nebyla cena udělena. S ohledem na výrazné komunitní aktivity udělila komise **Zvláštní uznání Obecní knihovně Crhov**, okres Blansko, „za nadstandardní přínos knihovny v rozvoji komunitního života, zejména za pravidelnou práci s dětmi a propojování komunit v místě“.

Ocenění **TOP komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2025** převzala „za moderní interiéry s nově otevřeným prostorem pro setkávání mladších návštěvníků DIGI Doupě a za nadstandardní poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“ **Obecní knihovna Ratíškovice** z regionu Hodonínsko.

Do soutěže **Knihovnická osobnost Jihomoravského kraje 2025** bylo zasláno pět nominací. Porota udělila titul **Knihovnická osobnost Jihomoravského kraje 2025** **Mgr. Jitce Bublové z Obecní knihovny Otnice**, region Vyškovsko, „za inovativní

a profesionální přístup při poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb, za proměnu knihovny v přívětivé a otevřené místo, které přesahuje tradiční představy o knihovně a je živým centrem komunitního života a setkávání všech generací“.

Všechny nominované knihovny a osobnosti, které nezískaly ocenění, obdržely písemné **Poděkování generálního ředitele MZK prof. Tomáše Kubíčka** „za nadstandardní poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb a za příkladný rozvoj vzdělávacích, kulturních a komunitních aktivit“.

Rozvoj komunitní činnosti v knihovnách by nebyl možný bez podpory Jihomoravského kraje, nejen v podobě regionálních funkcí knihoven, ale také dotačního titulu Obecní knihovny a projektu na podporu čtenářství Jižní Morava čte. Jedná se o pilíře, které přispívají ke stabilitě a dalšímu rozvoji veřejných knihoven jako míst setkávání a komunitních aktivit.

TOP Komunitní knihovna JmK 2025 – Obecní knihovna Ratíškovice

Do černého 2026 na téma „Mimo komfort – knihovny v čase změn“

Zdenka Haplová
zhaplova@mvk.cz

Do Prahy jsme přijely po ránu. Všechny tři z Masarykovy veřejné knihovny Vsetín. Bylo chladno, ale modravá obloha slibovala pěkný den a nás udivilo, že Praha, jindy plná lidí, je skoro liduprázdná. Kde je nekonečná fronta turistů před Idiomem v městské knihovně? Že by všichni už byli v sále? Tím jsem si sice jista nebyla, ale že tam zamíříme my, bylo jasné. Konal se tam totiž již 12. ročník konference Do černého, tentokrát na téma „Mimo komfort – knihovny v čase změn“.

Konference se konala v Malém sále Ústřední knihovny. V předsálí jsme se zapsaly do prezentačních listin, dostaly jsme tištěný leták a jako dárek antistresový míček. Moderátory byla profesionální dvojice **Ondřej Hudeček** a **Věra Chmelářová**, ti nás provázeli po celou dobu konání konference. Tento ročník byl mimořádný, neboť se poprvé v historii podařilo vyprodat celý sál. To svědčí o tom, že témata konference bývají zajímavá a hlavně – aktuální. Nejinak tomu bylo i letos.

Úvodní slovo přednesl ředitel Městské knihovny v Praze **Tomáš Řehák** a připomněl nej důležitější události současnosti – válku na Ukrajině, problémy západní civilizace a nezapomněl ani na vyhrocenou situaci s přistěhovalci v USA, kde jak se zdá, byly narušeny všechny demokratické principy. Není jednoduché o těchto věcech mluvit, ale přimělo nás to soustředit myšlenky k tématu, že události současného světa jsou neobvyklé, leccos zažíváme poprvé a musíme čelit neustálým změnám, činit důležitá rozhodnutí a že zkrátka svět není tak čitelný a jednoduchý, jak jsme ho viděli ještě před pár lety.

Jako první zazněl příspěvek **Zuzany Harmáčkové** **Od kolapsu k udržitelnosti: scénáře budoucího vývoje a naše role v nich**. Nebylo to vůbec jednoduché téma a pochopit, jak se připravit na budoucnost, v čem spočívá samotná příprava a jak se dívat na změny ve společnosti a ve světě, bylo hodně poučné. Mluvila totiž o problémech krize ve společnosti, a to o krizi na

všech úrovních, a také nám přiblížila svou práci. Zabývá se s kolegy sestavováním scénářů budoucích krizí, ale zároveň připomíná, že důležité je nově přemýšlet o budoucnosti, nelekat se nejistot, ty nás budou provázet vždycky a my se na ně nejlépe připravíme změnou myšlení. Pan ředitel Řehák se ptal, jak mohou přispět malé knihovny, a ředitel Národní knihovny **Tomáš Foltýn** přemýšlel, že je třeba přimět lidi, aby nepodlehli populizmu a levným řešením, aby naopak hledali řešení složitější, hodnotnější a trvalejší.

Že společenské proměny nejsou jednoduché ani pro obchodní organizace, jak musíme na změny reagovat, přiblížila paní **Zuzana Holá** z firmy Vodafone Czech Republic. Mluvila o hodnotách, které se vyplatí uznávat a o partnerstvích a projektech, které mají smysl a pomáhají potřebným. Příspěvek nazvala **Jak velké značky reagují na změny**, aby zůstaly velkými.

Paní **Lucie Hyblerová** říká, že **Krize je to nejlepší, co se nám může stát**. Je zakladatelkou projektu Breakfaststory, který podporuje vstup hendikepovaných na trh práce. Pomáhají sociálním a chráněným dílnám dostat se se svými výrobky až k zákazníkovi. Říká, že když udělá radost druhým, udělá tím radost i sobě. Vyslovila krásné přání knihovnám, a to slovy paní architektky **Evy Jiříčné** „*aby se nám v knihovnách dobře hnědilo*.“

Proměna perspektivy v praxi. To byl název příspěvku **Jany Tikalové**, ve kterém nám připomněla, že je třeba se dívat na to, co děláme,

novýma očima. Předpoklad, že to, co platilo kdysi, platí stále, může být mylný a je dobré podívat se čas od času na věci jinak, zpomalit, věnovat pozornost věcem i lidem a hlavně – ptát se.

Víte, čemu se věnuje divadelní lektorka? Mnozí z nás to ještě před konferencí možná nevěděli. Věnuje se vzdělávání a komunikaci s publikem. **Zuzana Králová** je právě jednou z těchto lektorek. V Národním divadle se podílí na projektu ND Young, který oslovuje mladé lidi, nejen milovníky divadla, ale často také ty, kteří do divadla nechodí a podařilo se jí oslovit teenagery z dětského domova. Pod jejím vedením společně vytvořili hru

Takže asi tak, která byla o nich samých. Svou výpověď chtějí rušit bariéry a bourat stereotypy a předsudky.

Lukáš Houdek – dokumentarista, romista, fotograf. A hlavně člověk, který se nevyhýbá těžkým společenským tématům, otevřeně mluví o traumatizujících a nepříjemných zážitcích a ve své tvorbě se nebojí být přímočarý a upřímný, přestože ví, že bude čelit nenávisti a nepřátelství. Učil nás, **jak mluvit o tom, co nechceme slyšet**. Dělat a říkat jen věci líbivé je možná pohodlnější, ale Lukáš Houdek to má jinak. Naštěstí.

Po Lukášovi přišla **Janka Klazarová** a věřte, že jsme všichni toužili navštívit **Coolturní léto v Bílovci** a ochutnat trošku z nabídky všeho, co se tam pod taktovkou Janky a jejího kolegy odehrává. A všichni jsme byli nadšeni jejich odvahou, pracovitostí a neutuchajícím elánem. Může to opravdu jeden člověk zvládnout? Ano, když ví, koho má oslovit, jak lidi kolem sebe nadchnout a hlavně, když neváhá jít sám příkladem. Jančino heslo je Věř svým snům. Nevzdává se. A vydrž.

Neméně inspirativní byl poslední příspěvek s názvem **Jak proměnit nevýhody ve výhody**. V něm nám **Filip Molčan**, zakladatel společnosti Good Sailors, která pomáhá hendikepovaným najít smysluplnou a důstojnou práci, ukázal, jak spojit zdánlivě nespojitelné – technologie a pří-

rodu nebo úspěšné podnikání s respektem k člověku i přírodě. Za svou práci získal řadu ocenění, která si určitě zaslouží.

V průběhu konference jsme se měli možnost také přihlásit na vzdělávací seminář na téma demokracie, který organizuje **Ondřej Horák**, ředitel Centra občanského vzdělávání. Zároveň jsme

obdrželi publikaci Ústava do kapsy, kterou Centrum vydalo. Celou konferencí se nesla myšlenka solidarity, demokracie, pomoci a hlavně pochopení. Je krásné, že právě knihovny jsou místy, kde lidé, kteří do vínu mnohdy nedostali jen štěstí, bývají odlišní a nemají svůj život právě jednoduchý, nacházejí příznivější duše a přátelské prostředí.

Knihovny zůstávají neutrálním, bezpečným a apolitickým prostředím, ale lze to udržet v současném světě? Už v anotaci ke konferenci se moderátoři ptají, zda snaha zůstat neměnným není jen snahou proplouvat dnešním světem pohodlně v již známém a osvědčeném vzorci besed a akcí. Na konferenci byly pozvány zajímavé a velmi inspirativní osobnosti, které svůj život nemají nalinkovaný a už vůbec ne jednoduchý a přesto dokázaly překonat mnohé překážky, dívat se na svět novým pohledem, vybudovat kariéru. Nejen žít spokojený život, ale ještě i pomoci druhým. A takové osobnosti mohou věci měnit a posouvat dál.

Konference Do černého 2026

Rok s Ájou

Miloslav Linc

miloslav.linc@mlp.cz

Před cca rokem jsme si pořídili novou AI knihovnici. Nešlo o hotovou věc, ale s nadsázkou o „pokusy na lidech a strojích“. Cílů jsme měli několik: naučit se s novou technologií, najít její limity, zjistit, jak reagují nejenom knihovníci, ale i čtenáři. Naučili jsme ji odpovídat na všechny důležité otázky, připravili jsme řadu scénářů a dali jí na starost náš samoobslužný kiosk. Kde jinde zkoušet AI knihovnici než tam, kde na živého knihovníka uživatel jen tak nenarazí?

Jen pro kontext: naše samoobslužné kiosky nejsou plnohodnotnou knihovnou se všemi službami – slouží pro rychlé vrácení či půjčení, vyzvednutí rezervace nebo zaplacení poplatku. Nicméně je lidé využívají hojně – částečně proto, že jsou umístěny v místech s vysokou koncentrací návštěvníků (obchodní centra), částečně kvůli své otevírací době (od nevidím do nevidím). Předpoklad, že zde lidé budou potřebovat rádce a pomocníka, se nicméně neaplikoval.

Nejčastější problémy, které v kiosku nastávají, dovedou totiž řešit pouze lidé (například restartovat systém). Na drtivou většinu ostatních problémů zde měla být AI knihovnice. Nicméně se ukázalo, že kiosky jsou nadesignované tak dobře, že vlastně její pomoc není až tak moc potřeba. Při zkoumání telefonických hovorů se například ukázalo, že lidé volají ze svých zařízení – a pokud už volala Ája (je to jedna z jejích funkcí), většinou to bylo jen v okamžiku, kdy se naši uživatelé nedovolali jinou cestou. A ani v tom případě, zcela logicky, AI nepomohla. Bez živých knihovníků a knihovnic to prostě pořád nejde. Ája sama o sobě umí poradit s knihovním řádem, se ztracenými či zpožděnými knihami, poradí, jak se do knihovny zapsat a kde co najít. Ale opět se ukázalo, že i s tím vším si uživatelé kiosků snadno poradili sami. Kdo přichází do samoobslužné knihovny, je zřejmě připraven svépomocí vyřešit i všechno ostatní.

Není to tak, že by se jí nikdo na nic neptal. Díky sběru zpětné vazby a přepisu diskuzí víme, že ji lidé používali jako příjemné zpestření, pobavení, uživatele zajímalo, co všechno umí.

Nejčastější dotazy byly žádosti o vyhledání knihy – Ája se dokáže připojit na knihovní katalog. O mnoho víc, až na jednotlivé výjimky, uživatelé nestáli. A vzhledem k tomu, že kvůli ochraně osobních údajů nedokáže knihu rezervovat, opět je efektivnější mobil, web a naše aplikace. A i když jsme ji třeba naučili knihy doporučovat, málokdo chtěl svůj čtenářský zážitek svěřit stroji.

Na základě zkušeností a dat nyní Áju učíme na novou pozici. Přesuneme ji do Ústřední knihovny na Mariánském náměstí. Proč tady? Protože jsme knihovnu otevřeli v rámci rozšiřování otevírací doby v neděli v bezobslužném režimu. Zatímco v kioscích zpočátku nikdo s rádcem nepočítal, v knihovně, kde lze jindy vždy najít pomoc, by AI recepční mohla najít lepší využití. Za rok zase uvidíme... I tentokrát to bude totiž test na živo – budeme zjišťovat, k čemu všemu ji uživatelé využívají, na co se ptají (a na co se třeba bojí zeptat živých lidí), jak moc se stydí mluvit na stroj.

A pak je tu ještě jedna oblast, kde se Áje dařilo – a to jsou její výjezdy na akce. Lze ji totiž naučit motivační řeč, dokáže zpestřit stanoviště knihovny na festivalech či jiných akcích. Možná se z ní nakonec stane hlavní promotérka, která se nebude stydět mluvit na návštěvníky (a při troše štěstí ani naopak)... ale ani tady se nebojíme, že by nás nahradila. Bonbóny a upřímné úsměvy totiž umí rozdávat zatím ještě jen a pouze skuteční, živí knihovníci. Rok zkušeností lze shrnout do několika bodů: Nevymýšlí si, nezmatkuje, pomáhá. S čím bojuje nejčastěji, je ostých lidí. A i když může být fajn pomocnice, živého člověka jen tak nenahradí. Alespoň dokud lidé budou chtít zůstat lidmi.

Kurz Minimum obecního knihovníka po dvou letech: Ohlédnutí a plány do budoucna

Jana Tomancová
tomancova@kfzbz.cz

Kurz MOK po dvou letech

Před dvěma lety byl vytvořen nový e-learningový kurz, který měl za cíl podat pomocnou ruku těm, kteří často tvoří srdce malých obcí – pracovníkům neprofesionálních knihoven. **E-learningový kurz Minimum obecního knihovníka (MOK)**, vytvořený Krajskou knihovnou Františka Bartoše ve Zlíně (KKFBZ), se od svého pilotního testování v roce 2024 stává pevnou součástí národního systému celoživotního vzdělávání.

Kurzy napříč republikou

Zatímco v roce 2024 kurz začínal jako pilotní projekt ve Zlínském kraji, **v roce 2025 je již k dispozici ve 12 krajích České republiky**. Jen ve Zlínském kraji jím do podzimu 2025 prošlo 119 pracovníků. Celkově v ČR kurz **absolvovalo 426 knihovníků**. Ačkoliv je zrcadlení kurzu náročnější pro pracovníky jednotlivých krajských knihoven, výhodou tohoto systému je zapojení krajských tutorů a komunikace s účastníky přímo z jejich regionálních pracovišť.

Poděkování patří Moravské zemské knihovně za spolupráci a umožnění vystavení jednotlivých zrcadlených kurzů na jejich serverech a také kolegyni Zuzaně Zendulkové, která komunikuje a řeší problémy s programátorem i s krajskými tutori.

Zpětná vazba: Knihovníci si sami řekli o změnu

Hodnocení účastníků i absolventek byla od počátku velmi kladná. Právě díky jejich postřehům z dotazníků a závěrečných setkání však víme, že vývoj nesmí ustrnout. Absolventi

oceňují praktičnost témat, jako jsou kulturní a komunitní aktivity, ale zároveň volají po větší míře interaktivity a vizualizaci u náročnějších modulů. Tato zpětná vazba se stala základem pro **připravovaný projekt inovace, který by měl být schválen v březnu 2026**.

Interaktivita a moderní trendy

Pokud bude projekt schválen, čeká kurz v roce 2026 zásadní modernizace. Cílem je transformovat MOK na více interaktivní a didakticky pokročilou platformu. **Výrazným vylepšením bude doplnění nových výukových videí**, která reflektují přímé požadavky z praxe:

- Příprava informační lekce pro děti z 1. stupně ZŠ.
- Jak pracovat s divadélkem Kamishibai.
- Jak efektivně využívat E-výpůjčky a E-audiovýpůjčky v knihovnách.

Kromě videí dojde k aktualizaci všech 10 modulů tak, aby reflektovaly nejnovější legislativu, standardy a trendy, jako jsou digitální kompetence či nové metody práce s komunitou. Nově se v kurzu objeví i témata jako **jednoduchá advokace knihoven, role dobrovolníka nebo tipy, jak začít s projekty pro malé knihovny**.

Proč se do kurzu přihlásit právě teď?

MOK není určen jen nováčkům bez odborného vzdělání. Je doporučen i **knihovníkům, kteří v obecních knihovnách působí déle než deset let**, jako ideální cesta k osvěžení znalostí a získání nové motivace.

Co studium v kurzu MOK přináší?

- **Flexibilitu:** Studujete online, odkudkoliv a kdykoliv se vám to hodí.
- **Praktičnost:** Obsah je navržen odborníky z praxe (NK ČR, MZK, KKFBZ) a zaměřuje se na reálné potřeby malých knihoven.
- **Podporu:** Každý modul má svého tutora, na kterého se můžete obrátit.
- **Profesionalitu:** Úspěšní absolventi získají osvědčení, které jim dodá sebejistotu při komunikaci se zřizovatelem i uživateli.

Jak začít?

Studium je pro účastníky i nadále **zdarma**. Kurz probíhá na platformě Moodle na portálu **kurzy.knihovna.cz**, kde je nutná registrace. Celý proces trvá 10 týdnů, přičemž každý týden se otevírá jeden z deseti modulů zakončený krátkým testem. Věříme, že plánovaná inovace učiní kurz ještě atraktivnějším a přispěje k další profesionalizaci našich knihoven. Nečekejte na „někdy“ a doplňte si své knihovnické minimum již v příštím běhu! Přihlásit se lze na [Kurzy.knihovna.cz](https://kurzy.knihovna.cz). Kurz je otevřen i knihovníkům z jiných krajů, pokud jejich kraj aktuálně kurz nenabízí, mohou studovat v rámci zlínského běhu. Více informací najdete na www.kfbz.cz/mok.

Příběhy z Kraje her, aneb když se práce stane hrou

Jana Pozlerová, Kristýna Víšková
krajher.info@gmail.com

Jsme Jana a Kristýna, knihovnice pracující ve službách. Příběhy jsou pro nás přirozenou součástí práce – čteme je, doporučujeme, vracíme se k nim a sledujeme, jak na lidi působí. Co kdybychom ale daly čtenářům možnost do děje vstoupit a rozhodovat, jak se bude dál vyvíjet? Co kdyby ho mohl prožít pokaždé trochu jinak?

A jak to všechno začalo?

Původně jsme chtěly vytvořit hru pro děti ze světa *Pána prstenů* k 75. výročí založení Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové. Během toho nám ale začaly vyskakovat otázky. Co by se stalo, kdyby se Společenstvo Prstenu nevydalo přes doly v Morii, ale zkusilo přejít horu Caradhras? Co kdyby Boromir přežil? (Sean Bean by určitě nebyl proti!) A ta nejlepší – proč nemohli orli odnést Prsten do Mordoru? Postupně přicházely další a další a nám došlo, že nám nevznikají jen stanoviště s úkoly, ale něco většího – příběh, který se může větvit a vyvíjet podle rozhodnutí hráče. A tak se zrodila *Hra osudu* – původně papírový gamebook s brožurou, úkoly

a dvanáctistěnnou kostkou. Tuto variantu ocení především fanoušci deskových her.

Cesta ke Kraji her

Hru jsme v knihovně nabízely pouze prezenčně. Často jsme ale slyšely, že by si ji lidé rádi zahráli, jenže na takové dobrodružství nemají tolik času přímo na místě. Jako řešení se nabízelo online prostředí, které umožní příběh otevřít kdykoliv a odkudkoliv. Začaly jsme tedy s odbornou pomocí ve volném čase vytvářet webovou aplikaci, od základu a na dobrovolnické bázi. Znamenalo to sice hodně práce a učení se novým věcem, ale výsledek stojí podle nás za to. Na konci roku 2024 tak vznikl *Kraj her* jako

webová aplikace na adrese <https://krajher.svkhk.cz/>. Díky tomu je dnes *Hra osudu* dostupná online ve dvou obtížnostech a může nabídnout několik různých konců podle voleb hráče, hádanek i trochy štěstí.

Každý příběh jiný, princip stejný

Jakmile byl *Kraj her* na světě, bylo nám jasné, že u jediné hry nezustaneme. Formát interaktivního vyprávění totiž přímo vybízel k dalším experimentům. Velikým impulzem se stalo i školení zaměřené na nástroje umělé inteligence. V rámci seznamování se s nimi jsme všem zadaly stejný úkol: navrhnout příběh pro dětský gamebook. Nejvíce nás překvapil Claude, který se začal dopřát na cílovou skupinu, atmosféru, styl hry a další detaily, a nakonec vygeneroval strukturu celé hry včetně hádanek. I když jsme z jeho návrhu použily jen první rozcestník, nasměroval nás k novému příběhu, který jsme tvořily ve volném čase po večerech a poledních pauzách.

Tak vznikla *Ztracená princezna*, krátký pohádkový gamebook pro děti i hravé dospělé. Na rozdíl od *Hry osudu* jde o zcela originální příběh, který lze projít zhruba za deset minut. A nemusí dopadnout zrovna pohádkově.

Podobný postup jsme zvolily i u vážnějšího námětu s detektivní zápletkou, v němž se v knihovně začnou záhadně ztrácet lidé. Umělá inteligence nám opět nabídla strukturu a základní vývoj příběhu. Úplně nám neseděl a zjistily jsme, že tudy cesta nevede. Nicméně právě díky tomu nás napadly lepší varianty. Výsledkem je hra *Knihy útočí*, rozsáhlý detektivní gamebook pro dospělé a sečtělé děti. Tady jsme zvolily jiný postup a začlenily skutečné literární příběhy přímo do děje. Čtenář má tak možnost projít si několik více či méně známých knih a nahlédnout na knihovnu z nové perspektivy. Hraní může zabrat (nejen jeden) celý večer, zvláště pokud se hráč rozhodne prozkoumat všechny odbočky. Je však možné si udělat pauzu a vrátit se kdykoliv jindy.

Dalším přírůstkem je hra inspirovaná **Červenou karkulkou**, která pracuje s různými verzemi tohoto známého příběhu (například od

Charlese Perraulta, bratrů Grimmů nebo Františka Hrubína).

Jak na to?

Během tvorby jsme si postupně uvědomily, že neexistuje jeden univerzální postup. Každá hra vznikala jinak a žádala si jiný přístup. Někdy jsme se dlouho připravovaly studiem knih a příběhových světů, jindy jsme více experimentovaly. Občas jsme tedy postupovaly systematicky, jindy spíše intuitivně. Součástí tohoto hledání byly i nástroje umělé inteligence. Jejich konkrétní návrhy jsme sice často nepřevzaly, ale pomohly nám nastartovat fantazii a vydat se směrem, který by nás třeba nenapadl. Nicméně díky AI jsou texty doplněny o obrázky, které pomáhají dotvářet atmosféru her. Postupně zjišťujeme, že cesta k funkčnímu příběhu může vést pokaždé jinudy, a i díky tomu nás tvorba stále baví.

A co na to říkají ostatní?

Úplně nevíme. Od doby, co jsou hry dostupné online a fungují samostatně, není jednoduché sbírat systematickou zpětnou vazbu. Přesto máme alespoň reakce od kolegů a známých, kteří si hry vyzkoušeli a poskytli nám své postřehy. I tak se nám doneslo od několika učitelek, že začlenily příběhy z *Kraje her* do výuky českého jazyka. Některé děti hrály pravidelně hry v rámci školní družiny. Baví je prý zkoušet nové cesty a dostat se přes některé náročnější překážky. Hezká zpětná vazba přišla i od skupinky desetiletých děvčat, které po programu v knihovně nalákala k hraní interaktivita množství konců, a pustily se do příběhů (dokonce i těch časově náročnějších) přímo na místě.

Zkusíte to taky?

Zaujalo vás naše psaní? Zahrajte si jednu z pohádek třeba při cestě z práce. Pokud máte k našim hrám nebo k jejich tvorbě nějaké otázky, klidně se nám ozvěte, budeme rády. A jestli jste tvůrčí typ a chtěli byste zkusit něco vlastního, jděte do toho. Buď do sebe ty puzzlíky zapadnou, nebo ne. Ale určitě se u toho pobavíte.

Knihovna pro 21. století: studenti FA VUT navrhli proměny čtyř obecních knihoven

Lenka Dostálová

Lenka.Dostalova@mzk.cz

Spolupráce Moravské zemské knihovny v Brně (Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven) a Fakulty architektury VUT v Brně funguje již od roku 2019. V září bylo opět vypsáno ateliérové zadání s názvem Knihovna pro 21. století, v jehož rámci studenti připravují návrhy proměn obecních knihoven. Ateliér se u studentů setkává s velkým ohlaselem, protože jim umožňuje získat cennou zkušenost přímo v terénu a připravit se na budoucí profesi. Každá knihovna přitom představuje jedinečnou architektonickou výzvu.

Prostřednictvím pověřených knihoven jsme společně s vedoucím ateliéru **Ing. arch. Janem Kratochvílem** vybrali čtyři obecní knihovny: **Bošovice, Brankovice, Medlovice** (okres Vyškov) a **Drnholec** (okres Břeclav). Na jednotlivých zadáních pracovali tří- až čtyřčlenné týmy studentů 2. a 3. ročníku. Každý tým vybranou knihovnu navštívil, zdokumentoval stávající technický stav prostor a v rozhovoru s knihovnicí, případně i se zřizovatelem, upřesnil požadavky na nové využití a podobu prostoru. Studenti zároveň zmapovali širší kontext – urbanistické vztahy, historii i demografii obce. Na základě zjištění zpracovali

SWOT analýzu, která jim posloužila jako východisko pro tvorbu podkladů k budoucím návrhům. Vznikající návrhy byly průběžně konzultovány s knihovnicemi, Metodickým centrem i vedoucím ateliéru.

Slavnostní předání výstupů proběhlo **10. 2. 2026** v knihovně Fakulty architektury VUT v Brně. Knihovnice spolu se starosty si převzali vizualizace včetně design manuálu mobiliáře a také zmenšený fyzický model knihovny s nábytkem vyrobeným na 3D tiskárně. Součástí prezentace byla i možnost nahlédnout do návrhů prostřednictvím virtuální reality.

Společná fotografie týmu Knihovna pro 21. století

Projekty Knihovna pro 21. století

Tým

Vedoucí ateliéru: Ing. arch. Jan Kratochvíl
(Fakulta architektury VUT v Brně)

Odborná konzultace: Mgr. Lenka Dostálová (Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven při Moravské zemské knihovně v Brně)

Studenti:

- Bošovice – Natália Bilčíková, Alexandra Letnická, Jáchym Hala
- Brankovice – Ema Matejová, Ela Štreicherová, Mária Švoňavcov, Dorian Velek
- Drnholec – Vanessa Hlaváčková, Anna Švehlová, Jana Vatalová
- Medlovice – Markéta Putnová, Lucie Štouračová, Alena Tsarková

Místní knihovna Bošovice

Počet obyvatel: 1 255

V Bošovicích se chystá projekt nové sokolovny v centru obce, kam by se mohla přemístit knihovna. Měla by mít k dispozici dostatečný prostor (192 m²), kde by nově vzniklo oddělení pro dospělé s koutem pro relaxaci a studium, dětské oddělení i samostatný prostor pro dospívající ve zvýšeném patře. Nedílnou součástí je zázemí pro knihovnici a skladové/úložné prostory.

Knihovna městyse Brankovice

Počet obyvatel: 909

Knihovna sídlí v přízemní místnosti v budově obecního úřadu. Nedaleko se nachází mateřská a základní škola, obchod s potravinami, pošta a restaurace. Návrh klade důraz na multifunkčnost prostoru, kde je zohledněno zónování. Je zde vyhrazeno místo pro volný výběr i soustředěnou práci. V rámci dětského koutku, vybaveného variabilními kostkami, je možnost pořádání různých aktivit (workshopů, besed či promítání).

Místní knihovna Drnholec

Počet obyvatel: 1 851

Knihovna je umístěna v budově obecního úřadu, přístup má ze zadu, kde sídlí i pošta.

Pro knihovnu je vyhrazena jedna místnost s rozlohou 108 m². Návrh představuje nové interiérové řešení, kdy u vstupu je k dispozici samostatný koutek s pohodlným sezením a kuchyňkou, součástí vstupního prostoru regál s výměnným fondem. Zóna pro děti je umístěna v zadní části místnosti, kde je k dispozici multifunkční stěna s úložným prostorem a promítacím plátnem, dále modulární stolečky a pobytové schody.

Místní knihovna Medlovice

Počet obyvatel: 427

Obecní úřad zakoupil budovu vedle stávajícího, kde v prvním patře vznikne místo pro knihovnu. Interiéry byly navrženy jako flexibilní prostor, který se snadno přizpůsobí různým aktivitám. Stoly a židle lze uspořádat tak, aby prostor sloužil pro workshopy, besedy či přednášky, nebo se pomocí výsuvných dřevěných příček proměnil ve volební či obřadní místnost. Regulace denního světla a zastínění interiéru je zajištěna exteriérovými žaluziemi s naklápěcími lamelami. Součástí knihovny je i přilehlý prostor pro pořádání různých kulturních a komunitních aktivit.

A naše další společné plány do budoucna?

Architektonické studie rekonstrukcí knihoven vytvořené v zimním semestru studenti dále rozpracují v navazujícím semestru v předmětu *Interiér 2*. Obce tak získají podrobnější projektovou dokumentaci, která jim umožní oslovit konkrétní dodavatele a lépe naplánovat rekonstrukci své knihovny. Studenti si pokračováním práce na projektu osvojí cenné dovednosti pro budoucí praxi a svou první zakázku mohou připravit ke kvalitní realizaci.

Ateliérové zadání *Knihovna pro 21. století* znovu potvrdilo, že když se potká činnost knihoven a kreativita budoucích architektů, vznikají inspirativní projekty. Děkujeme všem zapojeným knihovnám, obcím a zejména studentům za spolupráci a těšíme na další rok.

Ohlédnutí za čtyřiceti ročníky časopisu Duha I.

Jaromír Kubíček

kubicek.jaromir@gmail.com

České knihovnictví má bohatou tradici vydávání vlastních periodik již od vzniku Československa, kdy po vydání knihovnického zákona 22. července 1919 vyšlo v říjnu ještě toho roku první číslo „revue pro knihovnictví a bibliografii“ pod názvem *Kniha*. Kromě ústředních časopisů, které si udržovaly kontinuitu, vydávaly časopisy i některé knihovny.

První dekáda 1987–1996

V době „řízeného hospodářství“ bylo v kompetenci národních výborů povolovat vydávání jen zpravodajů. Tak již od roku 1966 vycházel *Zpravodaj Státní vědecké knihovny v Brně* zastavený po deseti ročnících, a od roku 1970 tato knihovna také vydávala metodicko-informační zpravodaj *Bude vás zajímat, že ...* glosující události v knihovnictví. Šlo ovšem jen o cyklostyem rozmnožované listy bez valného ohlasu. V březnu 1987 však z profesionální tiskárny vyšlo první číslo našeho časopisu *Duha*, nazvaného podle básnické sbírky Jiřího Mahena a vydávaného čtvrtletně s podnázvem *Informace o knihách a knihovnách z Jihomoravského kraje*. Byl určený nejen knihovníkům, ale také dalším pracovištím spojených s literaturou. „K tomu by měly napomáhat i stálé rubriky – kniha, která mě zaujala, zprávy z konferencí a akcí, recenze, z činnosti pracovišť knihoven, knižního obchodu, nakladatelství, organizace spisovatelů apod.“, jak je v úvodu také napsáno.

V redakci *Duhy* byl jejím předsedou ředitel a výkonnými redaktorkami metodičky knihovny Stanislava Bílková a Štěpánka Studeníková, v redakci v průběhu prvních deseti let také pracovali knihovníci Petra Heerenová, Milan

Hradil, Marie Huberová, Jana Nejezchlebová, literární vědci Jiří Hájek, Jiří Poláček a Štěpán Vlašín, spisovatelé Jiří Křenek a Vlastimil Milota, z krajského nakladatelství básník a jeho ředitel Ivo Odehnal a Karel Kovařík z knižního obchodu.

O grafickou podobu se zasloužil Jan Rajlich, který s knihovnou spolupracoval již rok před vydáním *Duhy*, kdy pro ni upravil dvě knihy a zhotovil dva plakáty vydané u příležitosti výročí 500 let knihtisku v Brně. Pro *Duhu* navrhl obálku a grafické značky jednotlivých rubrik. Články podle potřeby doplňovaly ilustrace a poslední stranu obálky vždy oživila humoristická kresba od Vladimíra Renčina. Podařilo se také, že tento populární kreslíř vyhověl přání knihovny a zaslal pro *Duhu* originální kresbu, uveřejněnou jako novoročenku v posledním čísle prvního ročníku

Obálka prvního čísla časopisu

a dal redakci souhlas k volnému zveřejňování jeho kreseb v časopise.

Základní rubrika nazvaná *Studie, články* reagovala v příspěvcích na aktuální trendy v činnosti knihoven a připomínala výročí knihovnických a literárních osobností, některé ročníky pak byly zaměřené tematicky. Již v prvním ročníku přinesl časopis informaci o záměru

zřídít v benediktinském klášteře v Rajhradě Památník písemnictví na Moravě a k tomu sedm literárních vědců uveřejnilo v *Duže* své teze k jednotlivým obdobím vývoje literatury na Moravě pro zpracování libreta památníku. Na historii byly zaměřeny příspěvky o čtenářských spolcích uveřejněné ve druhém ročníku, na knihovnické osobnosti ve čtvrtém, v roce 1993 vyšel soubor článků ke 100. výročí Lidových novin, v roce 1996 byla tématem dětská literatura a také literární a knihovnické časopisy. Z aktuálních témat ročník 1990 přinesl články o exilové a ineditní literatuře, v roce 1994 se anketou vysokoškolských profesorů připomenula nutnost výstavby nové budovy knihovny, kterou se postupně podařilo prosadit.

Současné otázky rozvoje knihovnictví se odrážely v koncepčních materiálech a navazující diskuzi veřejných knihoven i informačních pracovišť a také v rubrice *Konference, akce*, např. o anketě dětských čtenářů, vzdělávacích cyklech, čtenářských konferencích, ustavení knihovnických organizací. Rovněž pravidelná rubrika *Z činnosti organizací* zachycovala zajímavé aktivity, jako otevírání nových provozů nebo zavádění odborných služeb knihovnám. Dodnes má svůj půvab rubrika *Kniha, která mne zajala* přesto, že byla jen v prvních třech ročnících. Své vyznání lásky ke knize vyslovili např. spisovatel Jaromír Tomeček, uznání básníku Jiřímu Suchému akademik Armin DeLong, obdiv Otů Pavlovi horník Milan Hronec, olympijská vítězka v hodu diskem v roce 1987 Helena Střelcová srovnávala starý cestopis se svým skutečným poznáním nebo umělecký knihář Jindřich Svoboda nechal nahlédnout do svého řemesla.

Prostor v časopisu se dostával literatuře. *Literární medailónek* připomínal zpravidla výročí s Moravou spjatého spisovatele. Od druhého ročníku zavedená rubrika *Moravští autoři připravují* zveřejňovala ukázky z prací chystaných k vydání (mj. Jiřího Kratochvila, Ludvíka Kundery, Milana Kundery, Vlastimila Milyty, Ivo Odehnala, Jana Skácela, Kamily

Sojkové, Jiřího Suchého). Pro každý ročník napsal pro *Duhu* vždy do všech čtyř čísel původní fejeton spisovatel Jiří Křenek, Jindřich Uher, Jiří Jobánek, Ludvík Němec, František Schildberger, Pavel Švanda, Jiří Suchý, Hana Pražáková, Jaromír Tomeček a Jiří Kratochvil. Literární vědci se zapojili v rubrice *Recenze*, do které častěji psali Blahoslav Dokoupil, Jiří Hek (=Hájek), Tomáš Kubíček, Viktor Kudělka, Naděžda Siegllová, Pavel Pešta, Jiří Poláček, Ladislav Soldán, Štěpán Vlašín nebo Miroslav Zelinský.

Brněnská *Duha* byla prvním časopisem vědeckých knihoven, založených na konci osmdesátých let. Od roku 1990 vychází také čtvrtletně pro Královéhradecký kraj časopis *U nás* a od roku 1993 v Olomouci *Knihovni obzor*, navazující na tradiční *Z knihovnické praxe*. Jen *Duha* je však také řazena mezi literární časopisy, jak uvádí heslo ve Slovníku českých literárních časopisů (2002).

Kresba Vladimíra Renčína pro *Duhu*

Den Arnošta Lustiga v MZK

Anna Mrázová

Anna.Mrazova@mzk.cz

26. února 2026, v den 15. výročí úmrtí Arnošta Lustiga, se v Moravské zemské knihovně v rámci FestivAlu100 konal Den Arnošta Lustiga. Za účasti desítek hostů byla slavnostně otevřena Knihovna Arnošta Lustiga.

Nově vzniklý prostor je díky originálnímu návrhu Johany Kratochvílové vizuálně celistvý a prostřednictvím fotografií, osobních předmětů spisovatele a koláží Elišky Soffer Podzimek z knihy Arnoštova cesta nabízí návštěvníkům blízké setkání s osobností Arnošta Lustiga. Jeho součástí je také interaktivní obrazovka s přístupem na webový portál Svět Arnošta Lustiga, který slouží jako online průvodce Lustigovou životní cestou a myšlenkami. S Knihovnou Arnošta Lustiga tak v Brně vzniká nová platforma pro dlouhodobou práci s jeho tvůrčím a humanistickým odkazem.

Součástí programu **Dne Arnošta Lustiga** bylo vyhlášení výsledků druhého ročníku mezinárodní literární soutěže Mladí HUMAN-isté, jejímž partnerem byl Národní pedagogický institut a která tentokrát propojila střední školy z Brna a Rakouska. Soutěž podporuje rozvoj tvůrčího talentu i humanistických hodnot a vychází přitom z Lustigova života a díla. Pro oceněné studenty a studentky organizátoři následně připravili besedu se spisovatelem a překladatelem Ondřejem Cikánem.

Závěr slavnostního večera pak patřil vernisáži výstavy Arnoštova cesta, jež prostřednictvím fotokoláží Elišky Soffer Podzimek a textů Markéty Pilátové představuje klíčové momenty Lustigova života. Výstava, která vznikla ve spolupráci s Památníkem Terezín, je koncipována jako putovní s texty v češtině a angličtině. Vychází ze stejnojmenného grafického románu vydaného v roce

2023 v nakladatelství Odeon. Díky spolupráci s Muzeem fotografie a moderních obrazových médií v Jindřichově Hradci je premiérově uvedení v Galerii Moravské zemské knihovny obohaceno o jedinečné velkoformátové portréty Arnošta Lustiga od fotografky Petry T. Růžičkové.

V neposlední řadě se u příležitosti 100. výročí spisovatelova narození a díky spolupráci s Nadačním fondem Arnošta Lustiga rozrostla i vzdělávací nabídka MZK o nový workshop s názvem *Podoby lidskosti: příběh Kateřiny Horovitzové*.

Program FestivAlu100 v Brně letos dále nabídne projekci filmů *Démanty noci* a *Sousto* v kině Art, v Arnoldově vile výstavu věnovanou brněnským kontextům spisovatelova života a v Moravské zemské knihovně dramatizaci

povídky z knihy *Tři z Jeruzaléma*, kterou v rámci jubilejní edice knih Arnošta Lustiga vydalo nakladatelství Munipress, či projekci filmu *Tvoje slza, můj déšť* s následnou besedou s Evou Lustigovou v rámci dernisáže výstavy Arnoštova cesta. Další události proběhnou také ve spolupráci s festivaly Meeting Brno a Štetl fest.

Vedle **Knihovny Arnošta Lustiga** v Moravské zemské knihovně bude během letošního jubilejního roku otevřen také Fond a archiv Arnošta Lustiga v Památníku národního písemnictví, který zároveň připravuje výstavu Arnošt Lustig: svědek rozvratu lidskosti. Podrobný program FestivAlu100 najdete na webových stránkách Nadačního fondu Arnošta Lustiga.

Eva Lustigová a Tomáš Kubíček,
foto: Monika Hlaváčová

Jak jsme projektovali Moravskou zemskou knihovnu

Tomáš Adámek, Petr Benedikt

info@adamekarch.com, benedikt@okulet.cz

Budova Moravské zemské knihovny slaví 29. března 25 let od svého otevření.

Je neuvěřitelné, jak rychle těch 25 let uběhlo. Vždyť teprve před malou chvilkou jsme dostali zprávu, že náš soutěžní návrh na Moravskou zemskou knihovnu byl vítězný. Snad kombinace ladného proudění linií poznání Tomášova konceptu, které se řinou z pevného jádra skladu knih, jako z univerzálního zdroje vědomí, a energeticky úsporný koncept uspořádání s vloženými patry studoven, který přinesl kompaktní objem pro trochu rozevlátý koncept, přesvědčil porotu, že dala našemu návrhu šanci.

Cesta od vítězství v soutěži k úspěšné realizaci však nebyla vůbec jednoduchá a nutno přiznat, že především úsilí ředitele Jaromíra Kubíčka v zajištění potřebných financí a příprava územního řízení před jejich přidělením výrazně pomohla k úspěšnému spuštění celé investice.

Bylo hezké získat prostor pro dotažení našeho konceptu do všech detailů a společné hledání optimálního uspořádání provozu knihovny s pracovní skupinou knihovníků bylo obohacující, stejně jako konzultace problémů stávajících provozů knihoven ve Vídni či v Berlíně, kam jsme se vydali na studijní cesty. Ředitel Kubíček také přišel s nápadem zakomponovat právě náčrtek Labyrintu světa a ráje srdce od Jana Amose Komenského zaslaný Karlu z Žerotína, když jsme hledali titulní list symbolizující otevřenou knihu severního křídla studoven vytesaný do pískovcových desek zavěšené fasády.

Samotná realizace pak pro nás byla zdrojem zkušeností, které formovaly náš, v té době začínající, profesní život. Trochu nás mrzí, že během realizace byly některé části kameného obkladu zvoleny z pískovce, který uvolňoval části svých jemných zrněk, a ta pak zanášela čerpadla cirkulace vodních ploch, pročež jsme si plánovaného odrazu fasád ve vodních plochách příliš neužili.

Snad i po letech provozu je náš koncept průzorného foyer, na které navazují jednotlivé studovny a administrativní jižní křídlo chráněné zdvojenou provětrávanou fasádou, přijímán návštěvníky knihovny jako čitelný a příjemný prostor, i když rekonstrukcí atria zanikly proudy linií, na které tvarování pater atria pomyslně navazovalo. Mrzí nás také, že mnohé úpravy interiéru, které si vyžádal vývoj provozu v průběhu let, neproběhly v souladu s architektonickou koncepcí domu a že jsme neměli příležitost to ovlivnit.

Nicméně přejeme Moravské zemské knihovně do dalších let poslušné návštěvníky, vzdělané knihovníky s rozhledem a stále krásnou budovu.

Budova Moravské zemské knihovny nabízí speciální prohlídky v rámci festivalu architektury **Open house Brno, který se uskuteční 15.–17. května 2026.**

Den frankofonie v MZK

Anna Mrázová

Anna.Mrazova@mzk.cz

Dne 20. března 2026 se v Moravské zemské knihovně jako celodenní oslava francouzského jazyka a kultur frankofonního světa konal Den frankofonie. Program ve spolupráci s Alliance Française Brno představil a nabídl propojení literatury, historie, vzdělávání, hudby, gastronomie i filmu.

Po celý den byla v prostorách knihovny k vidění putovní výstava **Kulturní dědictví UNESCO – Kanada**. Výstava své návštěvníky seznámila se všemi kanadskými památkami zapsanými na **Seznam světového dědictví UNESCO** – od majestátních přírodních oblastí, přes historická města, až po paleontologická naleziště a místa spojená s kulturami původních obyvatel. Součástí byl také výběr z **registru Paměť světa UNESCO**. Projekt se symbolicky konal u příležitosti **80. výročí připojení Kanady k UNESCO**.

Dopolední blok pro střední školy nabídl literární lekci **Jak číst Kunderu dnes – a jak skrze literaturu rozvíjet empatii?** Studenti pracovali s texty Milana Kundery, zaměřili se na emoce, motivace postav a jejich proměny a podněcovali společnou interpretaci i diskusi o současném významu literatury. Program vedli edukátoři MZK **Markéta Zajícová** a **Jaroslav Stanovský**.

Odpolední komponovaný vzdělávací program pro vysoké školy pak propojil jazyk, historii a práci s prameny. V první části proběhl workshop s lektorkou **Zuzanou Barumbi (Alliance Française Brno)** zaměřený na současnou frankofonii, po něm pak následoval výukový

blok vycházející z historických sbírek knihovny pod vedením **kurátora sbírky starých tisků MZK a historika Jaroslava Stanovského**.

Odpolední program pro veřejnost – **Frankofonie všemi smysly** představil francouzštinu jako jazyk mnoha kontinentů. Proběhla tvůrčí dílna koláže a caviardage, zahráli jsme si jazykové hry a idiomy, ochutnali frankofonní speciality a poslechli si hudbu z různých koutů světa. Program nabídl prostor nejen pro tvoření, ale především pro setkávání a sdílení.

V podvečer vystoupil **Gicky Barumbi**, světoobčan, lingvista, informatik a autor knihy *Elle est restée*. Autentickým pohledem na historii **Demokratické republiky Kongo** a její koloniální minulost nastínil Gicky Barumbi konžskou postkoloniální identitu v paralelách s českou historickou zkušeností.

Den frankofonie v MZK zakončilo promítání filmu *Une colonie* režisérky Geneviève Dulude-De Celles. Citlivý příběh o dospívání a hledání identity sleduje dvanáctiletou Myliu, která se snaží najít své místo v novém prostředí. **20. března** jsme oslavili jazyk, literaturu i rozmanitost frankofonního světa a zažili je doslova **všemi smysly**.

Jitka Bublová – Knihovnická osobnost Jihomoravského kraje 2025

Pavel Mezuláník
starosta@otnice.cz

Knihovna jako pilíř komunitního života obce: reflexe starosty

Bylo mi velkým potěšením navrhnout na ocenění **Knihovnická osobnost Jihomoravského kraje 2025** paní **Mgr. Jitku Bublovou**, knihovnici obce Otnice. Její dlouhodobé nadšení, vysoká profesionalita a inovativní přístup významně přispěly k proměně místní knihovny v moderní, otevřenou a respektovanou instituci, jejíž význam přesahuje hranice obce i regionu. Paní Mgr. Jitka Bublová působí v otnické knihovně s mimořádným osobním nasazením. Díky její práci se knihovna postupně stala přívětivým a živým centrem komunitního života – místem setkávání všech generací, od dětí předškolního věku až po seniory.

Systematicky budovala prostředí, které se vzdaluje tradičnímu pojetí knihovny jako pouhého místa výpůjček, a naopak ji profilovala jako prostor vzdělávání, kultury, dialogu a inspirace. Výsledkem je instituce s velmi dobrou pověstí v rámci knihoven Jihomoravského kraje. Významnou roli sehrála paní knihovnice také v navázání a dlouhodobém rozvoji spolupráce s místní samosprávou. Ve spolupráci s obcí pravidelně připravuje přednášky a besedy pro veřejnost, které se konají minimálně dvakrát měsíčně

a významně obohacují kulturní a vzdělávací nabídku v obci. Neméně důležitá je její systematická práce s dětmi – úzká spolupráce se základní i mateřskou školou, organizace besed se spisovateli, tematických seminářů a tvořivých dopolední přispívají k rozvoji čtenářství a vztahu ke knihám již od útlého věku. Všechny tyto aktivity vycházejí z hlubokého přesvědčení, že knihovna má být otevřeným a živým prostorem pro vzdělávání, setkávání a posilování sounáležitosti. Paní Mgr. Jitka Bublová je příkladem moderní knihovnice, která své profesi dává nejen odborné znalosti, ale i osobní zájem a lidský rozměr.

Její práce významně přispívá k pozitivnímu vnímání knihovnického povolání ze strany veřejnosti.

Ocenění paní Mgr. Jitky Bublové titulem **Knihovnická osobnost Jihomoravského kraje 2025** je zároveň impulzem k širší reflexi role knihoven a knihovníků z pohledu obcí a jejich vedení. Ukazuje, že knihovna není pouze provozní položkou v rozpočtu obce, ale může se stát jedním z klíčových pilířů komunitního, kulturního i vzdělávacího života. Při výběru knihovnice či knihovníka by se starostové a zastupitelstva neměli soustředit výhradně na formální vzdělání nebo technické

zajištění provozu. Stejně důležité jsou osobní předpoklady – otevřenost, iniciativa, schopnost práce s lidmi, kreativita a ochota vnímat knihovnu jako dynamický a proměnlivý prostor. Moderní knihovník dnes vystupuje v celé řadě rolí: je organizátorem kulturních akcí, vzdělavatelem, komunitním pracovníkem, partnerem škol, spolutvůrcem občanského dění a často i přirozeným mostem mezi generacemi.

Právě tyto kvality jsou na práci paní Mgr. Jitky Bublové nejvíce oceňovány – schopnost vidět v knihovně místo setkávání, dialogu a inspirace. Stejně zásadní jako osobnost knihovníka je i kvalita spolupráce s vedením obce. Dobře fungující knihovna vzniká tam, kde je vztah založen na důvěře. Role starosty a zastupitelstva nespočívá pouze v zajištění základního provozu, ale také v aktivní

podpoře nápadů, vytváření prostoru pro rozvoj a vnímání knihovny jako dlouhodobé investice do lidí. Příklad Otnic ukazuje, že pokud obec knihovníkovi důvěřuje a stojí za jeho aktivitami, vzniká instituce, která přirozeně překračuje své fyzické hranice a stává se součástí každodenního života obce. Ocenění paní Mgr. Jitky Bublové je důkazem, že správná volba knihovníka a kvalitní spolupráce mezi knihovnou a obcí mají dlouhodobý a viditelný dopad. Knihovna se pak nestává pouze místem ticha, ale místem setkávání, vzdělávání, kultury a sounáležitosti.

Hlavní poselství pro starosty a zastupitele lze shrnout jednoduše: **dobrý knihovník je partnerem obce – a dobře fungující knihovna je investicí, která se obci vrací v podobě živé, soudržné a vzdělané komunity.**

Vyšel další díl kompendií Kompendium knihovnictví 4

Libuše Foberová

libuse.foberova@pf.fslu.cz

TIMKO, Marek, ed. Kompendium knihovnictví 4 / sest. Marek Timko. 1. vyd. Ostrava: Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, 2025. 180 s. ISBN 978-80-7054-358-0.

Na konci roku 2025 vyšel čtvrtý díl Kompendia knihovnictví. S nápadem vydávat kompendia knihovnictví přišel prof. Dušan Katuščák, vydávání se ujala Moravskoslezská

vědecká knihovna v Ostravě s cílem doplnit na trhu chybějící oborovou literaturu. Z vydávání kompendií se stala tradice a v současné době připravujeme pátý díl, který připomene

mimo jiné životní dílo prof. Dušana Katuščáka. Ambicí kompendií je nabídnout odborné veřejnosti, a zejména studentům knihovnictví aktuální poznatky z oblasti knihovnictví a informační vědy, propojit teorii s praxí a zdůraznit jádro oboru, což se dobře daří. Čtvrtý díl je rozšířen o poznatky z literární vědy, které nám představili doc. Jan Halada a dr. Irena Prazová z Univerzity Karlovy. Marek Timko, který kompendia redakčně připravuje k vydání, přispěl literárněvědnými koncepty čtenáře. Velmi podnětný je příspěvek absolventky oboru knihovnictví SLU

v Opavě Terezy Lysoňkové a dr. Michaely Dombrovské, vedoucí oddělení knihovnictví Ústavu bohemistiky a knihovnictví, který nabízí různé pohledy na biblioterapii. Dr. Ladislav Cubr z Národní knihovny ČR velmi zajímavě představuje digitalizaci filmových dokumentů. Velmi přínosný je příspěvek Klau-die Kudličkové, který zkoumá informační cho-vání v kontextu vyhledávání informací. Doc. Richard Papík (garant oboru Knihovnictví na SLU v Opavě) se léta věnuje rešeršní činnos-ti, konkrétně obchodním, firemním a lékař-ským informacím. V příspěvku představuje podporu aktivit typu tzv. competitive intelli-gence. V závěru publikace jsou medailonky autorů.

Jan Halada a Irena Prázová

Autoři nabízejí zajímavou sondu do problematiky četby knih. Kniha je nej-starší médium a provází nás po celý život. Její po-doba se v čase proměňuje a různé jsou také způsoby, jak se ke knihám dostáváme. Poptávka čtenářských preferencí se proměňuje spolu s proměnou knihy a knižního trhu. Mění se i marketingové a tech-nologické nástroje na knižním trhu, tradiční způsob nabídky knih je dnes zcela jiný. Zajíma-vý je i obnovený zájem mladých lidí o knihy, pře-devším na sociálních sítích. Jak se tedy dostává kniha k dnešnímu čtenáři? Jakou budoucnost má kniha? Těmito otázkami se autoři v příspěvku fundovaně zabývají.

Marek Timko

Marek Timko je filozof a vynikající knihovník/ka-talogizátor. Představuje koncepty, jak je formulují různí literární vědci. Po

metaforické formulaci smrti autora R. Bar-these se v literární vědě posiluje významo-tvorná role čtenáře, a to nejenom v recepční estetice kostnické školy, resp. v teorii este-tického účinku W. Isera, ale i v sémiotických úvahách U. Eca a v teorii čtenářské odezvy S. Fische. Nejvíce prostoru ale věnujeme popisu nedávné – a v našem prostředí ještě ne příliš známé – koncepci vtěleného čtenáře, kterou rozvíjejí (společně i samostatně) M. Caracciolo a K. Kukkonen. Ti ve svých přístupech vychá-zí z poznatků kognitivní vědy druhé genera-ce i z teorie kognice 4E a posouvají literární komunikační paradigma k důrazu na tělesné (emoční) prožívání při procesu četby (inter-pretaci textu).

Tereza Lysoňková a Michaela Dombrovská

Autorky zkoumají bib-lioterapii jako efektivní nástroj pro podporu mentální resilience a di-gitálního wellbeingu v kontextu informační hygieny se zaměřením na klíčovou roli knihoven. Definují biblioterapii jako terapeutickou metodu, která využívá řízenou četbu k pomoci klientům vyrovnat se s osob-ními a emocionálními výzvami, a poukazuje na nejednotnost její definice v České republi-ce. Dále mapují historický vývoj biblioterapie, zdůrazňují její úzké propojení s knihovnictvím a roli knihovníků. Zabývají se různými formami biblioterapie (individuální a skupinovou) a ro-zebírají její hlavní cíle. Stěžejní částí příspěvku je popis funkcí literatury v biblioterapeuti-kém procesu. Na základě vlastního terénního výzkumu a inspirace ze zahraničí analyzují me-tody a nástroje pro aplikaci biblioterapie v pro-středí veřejných knihoven. Text poukazuje na významný potenciál biblioterapie v českých veřejných knihovnách.

Zuzana Šidlichovská

Digitální vzdělávání se v prostředí veřejných knihoven skloňuje stále častěji. Knihovny nabízejí přístup k informacím, znalostem a kulturním zdrojům. Autorka popisuje včetně příkladů metod systémy a přístupy, které mohou být využity v knihovnách i dalších organizacích. Představuje metody digitálního vzdělávání a detailněji přínosy e-learningu pro vzdělávání zaměstnanců i uživatelů knihoven. Závěrem popisuje metody microlearningu a flipped learningu, které reprezentují moderní vzdělávací přístupy vhodné pro podporu rozvoje knihoven.

Ladislav Cubr

Autor představuje specifika katalogizace filmů prostřednictvím komparace s knihovnickou praxí. Nastiňuje odlišnou ontologii dvou klasických typů dokumentů (filmový pás, tištěná kniha) a historický vývoj standardizace v obou oblastech: zatímco knihovny tradičně popisovaly vydání knihy a jejich exempláře, filmové archivy se věnovaly technickému popisu filmových materiálů, který propojovaly s filmografickým popisem filmu jako díla. Primárním zdrojem popisu ve filmových archivech nemůže být pouze filmový materiál; výzkum v sekundárních zdrojích je pro katalogizátory nezbytný. Podrobněji se věnuje čtyřúrovňovému modelu filmové katalogizace podle normy EN 15907 (2010) a katalogizačního manuálu FIAF (2016) – dílo pohyblivého obrazu, varianta, provedení a jednotka – a jeho praktické aplikaci. Autor se zamýšlí nad širší perspektivou katalogizace děl v prostředí nových konceptuálních modelů a propojených otevřených dat v internetovém prostředí.

Klaudia Kudličková

Autorka se věnuje informačnímu chování v kontextu vyhledávání informací. Je důležité poznat, jak se

čtenáři chovají, abychom jim mohli designovat služby tzv. na míru. Autorka vychází ze základních teoretických modelů informačního chování a z jejich propojení s řešeršími strategiemi a procesem vyhledávání v odborných informačních systémech. Poukazuje na rozdíly mezi intuitivním a analytickým přístupem, ale i na potřebu strategického myšlení při práci s informacemi. Velkou pozornost věnuje specifické generaci Z a zkoumá, jak tato generace přistupuje k informacím, jak ji ovlivňují moderní uživatelská rozhraní a nástroje umělé inteligence, které mění způsob, jak lidé informace vyhledávají a zpracovávají.

Richard Papík

Činnosti competitive intelligence a oblasti obchodních a firemních informací jsou spojeny s metodami práce s informacemi, což lze vysledovat v porovnání tzv. zpravodajského cyklu a informačního cyklu. Příspěvek představuje kromě základní typologie informačních zdrojů také konkrétní příklady databází a další podpory. Autor se zamýšlí nad rolí informačního profesionála, kterou dnešní knihovníci hrají.

Závěr

Víme, že knihovnické literatury je málo a že knihovníci, studenti knihovnictví, pedagogové vítají každý nový titul. Čtvrtý díl kompendia vyšel jako eBook, nyní je v tisku, čtenáři se tedy dočkají i jeho tištěné verze. Je plný zajímavých a podnětných příspěvků od renomovaných odborníků z oboru. Jedná se o publikaci zajímavou, čtivou a pro obor knihovnictví velmi přínosnou. Doporučuji ji ke čtení všem, kteří se o obor knihovnictví zajímají. Podnětné čtení nabízí samozřejmě i ostatním čtenářům.

Na podzim letošního roku je plánované vydání publikace Kompendium knihovnictví 5, a to opět v tištěné i elektronické podobě.

Inspirace ze Severu – Studijní pobyt v Městské knihovně Helsingborg

Eva Filípková, Zuzana Svobodová
filipkova@kfbz.cz, svobodova@kfbz.cz

Když jsme dostaly příležitost strávit nějaký čas v zahraniční knihovně, hned jsme věděly, že naše kroky povedou do severských zemí. Nakonec zvítězilo Švédsko. Naši první volbou byla knihovna v Malmö, ta nás však kvůli velkému zájmu o studijní pobyty musela odmítnout. Druhou volbou se stal Helsingborg, ležící v regionu Skåne přibližně 65 kilometrů severně od Malmö. Zde už jsme i díky dřívějším kontaktům uspěly, a tak jsme mohly strávit jeden zářijový týden (nejen) v helsingborgské knihovně.

Od 14. do 20. září loňského roku se tak naším přechodným domovem stalo švédské přístavní město Helsingborg, které je s přibližně 150 tisíci obyvateli deváté největší ve Švédsku. Už v srpnu jsme se spojily s helsingborgskou knihovnicí Evou Hveem, která se stala naší kontaktní osobou a mentorkou. Probraly jsme naše představy o tom, co bychom chtěly během pobytu vidět, poznat a navštívit. Na základě našich přání sestavila celotýdenní program a vybrala kolegy, kteří se nám během pobytu věnovali. V pondělí, úterý a pátek nám tak postupně představili činnosti a aktivity, které knihovna v Helsingborgu poskytuje. Ve středu a ve čtvrtek jsme pak měly možnost se seznámit s knihovnami v jiných městech a také s pobočkami helsingborgské knihovny ve dvou odlišných čtvrtích. Díky Eviným užitečným tipům a radám jsme přijížděly připraveny například i na cestování veřejnou dopravou v regionu Skåne. Bez chytrého telefonu, připojení k internetu a chytrým aplikacím bychom ve Švédsku nepochodily.

Návštěvu knihovny jsme stihly na poslední chvíli. Dva týdny po naší návštěvě čekalo knihovnu stěhování do náhradních prostor. Ústřední budova během následujících let projde celkovou rekonstrukcí a bude rozšířena o novou přístavbu. Už v době našeho pobytu probíhala příprava na stěhování a stěhovací firma již vyklízela sklepní prostory. Knihovna by ve zrekonstruovaných

prostorách měla být otevřena v roce 2028. Navzdory probíhajícím přípravám na stěhování zajišťovala knihovna v Helsingborgu plný provoz a rozsáhlé služby pro veřejnost. Mají celkem 70 zaměstnanců, z nichž 35 působí v hlavní knihovně. Část pracovníků pracuje výhradně v hlavní budově, část pouze na pobočkách, většina z nich však kombinuje obojí.

Familjen Helsingborg – spolupráce nejen knihoven

Kromě vlastních poboček zastřešuje helsingborgská knihovna i další knihovny v obcích regionu pod společným názvem Familjen Helsingborg. Čtenáři tak mohou vracet knihy nejen v pobočkách knihovny, ale také v dalších městských knihovnách v oblasti. Z těchto městských knihoven se vrácené knihy svážejí do hlavní budovy dvakrát denně, z poboček pak jednou denně. V hlavní knihovně se nachází velká třídící linka, která knihy rozdělí podle toho, kam patří. Denně jí projde přibližně dva tisíce knih. Projekt Familjen Helsingborg představuje spolupráci měst a obcí v severozápadním Skåne, která se netýká pouze knihovnictví, ale zahrnuje také oblast turismu, dopravy a další aspekty běžného života. Města a obce se spojily především proto, aby i menší obce získaly přístup k financím, ke kterým by se samostatně nedostaly. Tato spolupráce funguje již více než deset let.

Knihovna v Helsingborgu proto spravuje dva rozpočty – jeden pro vlastní knihovnu a její pobočky a druhý, oddělený rozpočet, pro knihovny v rámci Familjen Helsingborg. Z tohoto společného rozpočtu jsou financovány například licence knihovního katalogu, nákupy e-medií nebo předplatné služeb jako PressReader. Knihovny však spolupracují i jinými způsoby. Vytvářejí pracovní skupiny, ve kterých diskutují a řeší otázky týkající se například knihovního systému, webu, e-medií, katalogizace, podpory menšin či práce s dětmi a mládeží.

Pracovní prostředí je důležité

Vedle spolupráce v rámci Familjen Helsingborg nás zaujalo i specifické uspořádání pracovního prostředí přímo v helsingborgské knihovně, které se od běžného modelu v regionu výrazně liší. Pracovníci nemají v zázemí pevně přidělená pracovní místa, ale mohou si je podle aktuálních potřeb měnit – například kvůli tichu nebo spolupráci s konkrétním kolegou. V rámci knihovny je proto vytvořena řada místností, sálků i pracovních koutů, které mohou zaměstnanci využívat. Svůj stálý prostor má každý pouze v podobě notebooku a pojízdné skříňky, kde si ukládá osobní i pracovní věci, pokud je to potřeba. Šanony a papíry zde téměř neexistují – vše je v elektronické podobě.

Knihovna myslí také na své zaměstnance, kteří jsou v důsledku stěhování výrazně pracovním vytížení a mají omezené možnosti setkávat se s kolegy a udržovat s nimi pravidelný kontakt. Z tohoto důvodu společně organizují různé aktivity, například jógu, společné sledování krátkých videí na YouTube, společné snídání či bingo. Jedná se o nízkoprádlové aktivity, které nezaberou mnoho času a účast na nich je zcela dobrovolná. Během naší návštěvy jsme měly možnost zúčastnit se nové aktivity – společného zpívání. V sále se z reproduktorů pouštěly písně, zatímco na plátně se promítaly jejich texty. Účastníci mohli zpívat, tančit do rytmu nebo se jiným způsobem odreagovat.

Zaměřeno na děti

V knihovně myslí také na rodiče, kteří přicházejí s dětmi, aby si vypůjčili knihy nebo využili počítače. Na různých místech knihovny – například u výpůjčních automatů či stolů s počítači – jsou proto umístěny aktivní herní prvky, u nichž se děti mohou zabavit, zatímco rodiče si v klidu vyřídí potřebné záležitosti. Pro dětské čtenáře navíc knihovna vytvořila bezpečné a přívětivé místo nazvané **Friends table**. Děti se často styděly oslovit knihovníka sedícího za pultem a vznikala tak mezi nimi bariéra, kterou chtěli odstranit. Knihovník si proto často sedá k volně stojícímu, nízkému zelenému stolu. Postupně se ukázalo, že děti přicházejí bez ostychu, kládou otázky a povídají si s knihovníky, kteří jim mnohdy pomáhají třeba i s domácími úkoly.

Jedním ze zajímavých projektů, které knihovna realizuje, je projekt **Logopedické kufříky**, jež nám představili Caroline Karlsson a Oskar Svensson. Impulzem k jeho vzniku byla dlouhá čekací doba na logopedickou péči, kdy rodiny často čekají na vyšetření až jeden rok. Děti, u nichž bylo ve zdravotním centru vyhodnoceno podezření na poruchu řeči, obdrží kromě doporučení k logopedovi také pozvánku do knihovny. Ta je opravňuje k zapůjčení logopedického kufříku. K jeho výpůjčce je tedy kromě registrace do knihovny nutná také pozvánka ze zdravotního centra. Kufříky mají přizpůsobeny několika možným poruchám – malé slovní zásobě u dětí do tří let, nad tří roky, nesprávné výslovnosti některých hlásek či selektivnímu mutizmu. Hodnocení ze strany logopedů zatím vzhledem k dlouhým čekacím dobám není dokončeno. Knihovníci, zdravotní sestry i zapojené rodiny však projekt hodnotí velmi pozitivně.

Návštěva knihoven v Malmö a Landskroně

Připravený program nám ve středu přichystal cestu do jiných knihoven. Navštívily jsme Městskou knihovnu v Malmö, kterou jsme si prošly samostatně jako běžní návštěvníci. Následně jsme

se přesunuly do Městské knihovny v Landskroně, kde se nám věnovali knihovníci Olof Lindvall a Jakob Lindblad. Knihovna v Malmö se nachází ve dvou „válce“ propojených budovách – v historické budově označované jako „hrad“, kde sídlí od roku 1946, a v moderní budově z roku 1996, tzv. Kalendáři světla. Celá knihovna rozhodně stojí za zhlédnutí. Je prostorná a vzdušná, s velkým množstvím přirozeného světla, které proniká skrze rozsáhlé prosklené stěny. Nabízí řadu zákoutí, studoven a místností i dostatek sedacích nábytku, což vytváří vhodné podmínky pro nerušené studium i práci.

Knihovna v Malmö je jednou z mála knihoven, které využívají k řazení fondu Mezinárodní desetinné třídění. Většina knihoven naopak používá písmenný systém. Knihovna v Landskroně sídlí od roku 1999 v historické budově bývalé hasičské zbrojnice z počátku 20. století. Město Landskrona je známé silnou fotografickou tradicí a každoročně se zde koná fotografický festival, čemuž se přizpůsobila i místní knihovna.

Ta disponuje unikátní sbírkou fotografických publikací a pravidelně připravuje výstavy oceňovaných i nových fotografických knih. V roce 2022 realizovala knihovna projekt zaměřený na podporu demokracie, jehož cílem bylo prostřednictvím přednášek zapojit mladé lidi a obyvatele, pro něž je švédština druhým jazykem, do veřejného dění ve městě a ukázat jim, jak mohou jeho fungování aktivně ovlivňovat. Výstupem projektu se stala publikace vydaná v roce 2025.

Pobočky

Také čtvrtky jsme věnovaly cestování. Navštívily jsme dvě pobočky helsingborgské knihovny, které se nacházejí ve čtvrtích ležících na opačných pólech sociálního spektra. Cílem bylo porovnat fungování knihoven v rozdílných typech prostředí. Jedna z poboček se nachází v problémové čtvrti s vysokým podílem imigrantů a výrazně multikulturním charakterem, druhá naopak ve čtvrti s upravenými rodinnými domky, kde žijí původní obyvatelé s vyššími příjmy.

Městská knihovna v Malmö

Pobočku Idé A ve čtvrti Drottninghög nám představila Mee Årefors. Knihovna sídlí v novostavbě, při jejímž návrhu se již počítalo s umístěním knihovny v přízemí. Tato pobočka se zaměřuje především na komunitní práci, což dokládá i nápis na dveřích knihovny, který ji označuje jako místo setkávání. Interiér je zaplněn zelenými rostlinami a vzrostlými stromky v květináčích, které propojují vnitřní prostor s okolním prostředím. Zajímavostí je vymezení pátečního odpoledne od 15 do 17 hodin výhradně pro děti. Méně příjemným aspektem provozu je skutečnost, že kvůli občasným konfliktům mezi návštěvníky musí zaměstnanci při pohybu mimo zázemí nosit bezpečnostní alarm, kterým mohou přivolat ostrahu nebo další kolegy. Druhá navštívená **pobočka se nachází ve čtvrti Råå**, která bývala rybářskou vesnicí, což se dodnes odráží v místní architektuře, malebných malých domcích i blízkosti pláže. Provedly nás zde Emma Bister a Lotta Ekman. Tato pobočka zaujala především částečně samoobslužným provozem. Knihovníci jsou zde přítomni pouze v některé dny do 17 hodin, poté je knihovna až do 22 hodin přístupná čtenářům prostřednictvím jejich čtenářského průkazu.

Knihovna provozuje celkem deset poboček – devět „kamenných“ a jeden bibliobus. **Bibliobus** je vybaven posuvnou částí, která se po zastavení rozšíří a zvětší tak vnitřní prostor. Na střeše má solární panely využívané k provozu techniky. Kromě půjčování a vracení knih

a časopisů nabízí přístup k internetu, možnost využití počítače, kopírky a dalších služeb, konají se zde také různé akce, například promítání filmů. Ostatní pobočky jsou rozmístěny v různých městských čtvrtích. V roce 2026 plánuje knihovna otevření dalších dvou poboček. Po návštěvě poboček jsme se trajektem vydaly na výlet do dánského Helsingøru. Kromě Hamletova hradu Kronborg jsme zde navštívily také největší knihovnu ve zdejší oblasti, The Culture Yard Library.

Zpátky domů plné zážitků

Na cestu zpět do České republiky jsme vyrazily v sobotu ráno. Udělaly jsme si krátkou zastávku v Kodani, kterou jsme kromě prohlídky města využily také k návštěvě Černého diamantu, budovy Dánské královské knihovny. Z Kodaně nás pak čekala cesta autobusem až do Prahy. Program, který pro nás Eva Hveem připravila, byl velmi pestrý a nabitý, a díky němu jsme získaly ucelený přehled o fungování švédských knihoven nejen v Helsingborgu, ale i v dalších městech. Měly jsme možnost nahlédnout do různých typů knihoven – od hlavní městské knihovny přes pobočky situované v odlišných sociálních prostředích až po knihovny v Malmö a Landskrone. Bylo velmi inspirativní sledovat, jak velký důraz švédské knihovny kladou na komunitní roli, rovný přístup ke službám a zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů.

Městská knihovna Helsingborg – bibliobus

Bez knihovníků – trenérů paměti se neobejdeme – rozhovor s Danou Steinovou

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvilova@mzk.cz

Paní Steinová, vaše jméno je v České republice dlouhodobě spojeno s pořádáním aktivizačních vzdělávacích programů pro seniory, kurzů trénování paměti a v minulosti také Univerzit třetího věku. Česká společnost pro trénování paměti a mozkový jogging, kterou jste v roce 1998 založila a kterou vedete, je jedinou vzdělávací institucí v České republice, která pořádá kurzy pro certifikované trenéry paměti. Jak se podle vás proměnil zájem o tyto kurzy za dobu jejich trvání a jaké trendy sledujete v oblasti zájmu seniorů o další vzdělávání?

V druhé polovině 80. let, kdy jsem iniciovala vznik Univerzit 3. věku na mnoha pražských VŠ, byl zájem o seniorské studium enormní, bylo to pochopitelné. Senioři měli poprvé možnost studovat a k tomu ještě navíc na akademické půdě. Dnes je situace jiná. Nabídek je mnoho, VŠ dostávají dotace od MŠMT na studenta a odučené hodiny, takže se snaží nabídnout co nejvíce studijních oborů a získat co nejvíce seniorů ke studiu. A ti začínají být vybíráví.

Jak vnímáte úroveň současné vzdělanosti seniorů ve vztahu k rostoucímu tlaku společnosti na adaptaci na nové podmínky jako je digitalizace každodenního života, kontakt s on-line světem, nástup umělé inteligence?

Toť otázka. Část seniorů zatvrzele odmítá digitalizaci přijmout za své, nemají ani počítač, ani e-mail. Druzí se naopak snaží co nejrychleji zadaptovat

a mají zájem o kurzy umělé inteligence či o to, jaké funkce nabízí chytrý telefon. Naše Centrum celoživotního vzdělávání nabízí celkem 27 oborů, z toho 12 on-line pro imobilní zájemce či pro ty, kterým se nechce opustit vlastní gauč. Obecně je však o on-line obory zájem poměrně malý. Seniorská generace jednoznačně preferuje kontakt se živým lektorem, tedy formu prezenční.

Vaše Společnost každoročně organizuje kurzy pro trenéry paměti. Můžete nám přiblížit, jak fungují, kdo se do nich nejčastěji hlásí a co je jejich obsahem?

Od roku 1994 jsme vyškolili přes 2 600 trenérů paměti. Kurzy jsou velmi intenzivní, šestidení, získané znalosti a dovednosti musí účastníci prokázat prostřednictvím písemného a ústního testu. Kurz pro trenéry paměti je akreditovaný u MPSV a MŠMT. Absolventi se naučí základní know-how, jak trénovat paměť zdravé populace i jak pracovat s osobami s demencí. Česká společnost pro trénování paměti a mozkový jogging na zvyšování profesní úrovně trenérů paměti neustále pracuje. Od roku 2008 zavedla interní kreditní systém v kontinuálním vzdělávání a členové společnosti si zvyšují vzdělání v oboru účastí v seminářích na témata, která se v základním kurzu neobjeví. Semináře se konají dvakrát ročně

za členskou cenu, která je o mnoho nižší než cena pro veřejnost.

Mezi instituce, které se aktivně hlásí k podpoře vzdělávání seniorů, patří také veřejné knihovny, které se s oblibou zapojují do aktivit na podporu trénování paměti. Spolupracuje vaše Společnost s knihovnami, případně jak se může knihovna do těchto aktivit zapojit?

Historicky první knihovnice, která absolvovala kurz pro trenéry paměti, byla v roce 2002 Jana Vejsadová z Havlíčkova Brodu. Od té doby se snažíme získat do našich řad co nejvíce knihovníků a vyškolit je také jako trenéry paměti. Hustá síť knihoven v ČR sloužila vždy jako nositelka vzdělanosti a osvěty mezi českou populací. Trénování paměti rozšiřuje akční rádius knihoven. Upřímně řečeno, knihovnici – trenéři paměti jsou pro nás nejdůležitějšími spolupracovníky v pořádání kurzů pro veřejnost a dnes se už bez nich ČSTPMJ neobejde. Další kurz pro trenéry paměti se koná od 25. ledna 2027 v Praze a on line přihláška je k dispozici na www.trenovanipameti.cz a stojíme moc o to, aby jej co nejvíce knihovníků absolvovalo.

Vy sama jste iniciovala vznik první univerzity 3. věku v Praze a stála u zrodu mezinárodní reciproční výměny seniorských studentů. Veřejné knihovny se zapojují do pořádání Virtuální univerzity 3. věku či do Akademii 3. věku. Je podle vás tato forma podpory dostačující zejména s ohledem na trend stárnutí populace?

Ano, iniciovala jsem vznik všech U3V v Praze mezi lety 1987–92, v lednu 1993 jsem založila vlastní Univerzitu volného času. Od roku 1988 jsem vedla také Přípravný kurz ke studiu na U3V, který inicioval prof. Vladimír Pacovský, děkan tehdejší fakulty všeobecného lékařství UK. Právě pro seniorské studenty tohoto kurzu jsem od roku 1991 pořádala reciproční výměny se zahraničními seniorskými skupinami. Těch se konalo víc než 50 a doslova jsme procestovali celý svět. Poslední byla loni s francouzským Lyonem. Jako

zakládající členka Asociace U3V jsem také iniciovala vznik virtuálních U3V, na jejich realizaci jsem se ale nepodílela. Jsem přesvědčená, že virtuální U3V při veřejných knihovnách jsou vhodným a nezastupitelným zdrojem seniorského vzdělávání v místech, kde chybí kamenné univerzity, případně jejich pobočky. Víte, on ten vzdělávací trend v současné seniorské populaci se nedá vnímat jako výrazný. Stále je to jen velmi malé procento seniorské populace, které má zájem se vzdělávat. Jsem dokonce přesvědčená, že současná nabídka převyšuje skutečnou poptávku a to samozřejmě hraje negativní roli. Společnost je lépe připravena seniory aktivizovat s nabídkou široké škály vzdělávacích možností a senioři váhají do čeho se zapojit, či zda se vůbec zapojit.

Jak vy sama vnímáte roli veřejných knihoven ve společnosti, zejména na poli celoživotního vzdělávání?

Jak už jsem řekla, české trénování paměti pro veřejnost víceméně stojí na spolupráci s veřejnými knihovnami a bez knihovníků – trenérů paměti se neobejdeme. Takže jen houšť a větší kapky!!! Potřebujeme vás!

Děkujeme za rozhovor.

Ing. Dana Steinová vystudovala Vysokou školu ekonomickou v Praze a Vzdělávání dospělých na FF UK. Iniciovala vznik pražských U3V v letech 1987–92. V lednu 1993 založila vlastní Univerzitu volného času, která je dodnes součástí Centra celoživotního vzdělávání, které stále vede. V roce 1998 založila Českou společnost pro trénování paměti a mozkový jogging, v níž působí jako předsedkyně. Od roku 1991 působí v EURAG/European Federation of Older Persons/, kde zastává posledních 15 let funkci generálního sekretáře. 28. října 2025 obdržela od prezidenta České republiky státní vyznamenání, Medaili Za zásluhy I. stupně, za dlouholetou práci v oblasti vzdělávání seniorů, iniciaci Univerzit třetího věku v Praze a založení České společnosti pro trénování paměti a mozkový jogging.

Lovkyně knih / Kopretiny se neomrzely

Iva Hadj Moussa
ivamacku@gmail.com

Obecní knihovna Božetice sídlí v druhém patře budovy na návsi (v tom prvním sídlili funkcionáři JZD a místní kampelička). Nevím, jak je to teď, ale když jsem byla dítě, otevřeno bylo jenom ve středu a čtvrtek odpoledne. Před čtvrtou hodinou jsem už netrpělivě stepovala na chodbě a vyhlížela paní knihovnici, tetu Hružovou. Dnes si přesně vybavím tu vůni: starý papír se stopou zatuchlosti, vůně igelitu, kterým byly knihy obalené, slabý odér kafe vonící z hrnečku paní knihovnice. Šmejdila jsem mezi regály jako malá lovkyň, která dobře ví, že dneska něco ukořistí, jen ještě netuší co. Byl to ten druh napětí, jaký pravděpodobně zažívají lidi, co chodí do lesa na houby: Ještě přesně nevědí, za jakým pařezem se pravý hřib skrývá, ale cítí, že tam někde je... Šmejdila jsem mezi tlustými svazky o pěstování gladiol, prolisovala časopisem Květy z roku mého narození, občas nahlédla do milostných románů, červenala se. Nakonec jsem si stejně odnesla pár výtisků ohmataného Čtyřlístku nebo některý z románů Stanislava Rudolfa, co jsem už stejně měla přečtený šestkrát.

„To se ti ty Kopretiny pro zámekovou paní ještě neomrzely?“ ptala se mě knihovnice s úsměvem. Kdepak, neomrzely.

Na střední škole ve Veselí nad Lužnicí jsem musela přes týden bydlet na intru. Moc se mi

tam nelíbilo, se spolužačkami jsem si nerozuměla a stýskalo se mi po domově. Knihovna se stala mou záchranou. Většinou jsem tam zamířila hned po škole a strávila tam minimálně hodinu. Byla mnohem větší než ta božetická, ale vonělo to tam podobně. Půjčovala jsem si Dostojevského, Viktora Huga, Dickense, tlusté romány, které jsem četla po večerce, když většina intru usnula. Knížky mi pomáhaly přežít. Ne ani tím, že by mě uklidňovaly, ale tím, že mi ukazovaly, že svět je mnohem větší a barevnější než chodby internátu a potouchlé spolužačky. A že existuje jazyk i pro tíhu, kterou člověk nosí v sobě.

Když se ohlédnu, dochází mi, že knihovny nebyly jen místem, kam jsem si chodila pro čtení, ale pro způsob přemýšlení. Naučily mě hledat souvislosti, dívat se na svět jinak než ze své perspektivy, snášet ticho, zůstat u věty déle, než je pohodlné. Naučily mě, že příběh může bolet, a přesto má smysl ho vyprávět. Bez těch zaprášených regálů, otevíracích hodin a knihovnic, které mě nechaly bloudit v uličkách mezi svazky, bych se nejspíš nikdy nenaučila dívat na svět skrze slova. A možná bych se nikdy nestala spisovatelkou.

Iva Hadj Moussa je psycholožkou a spisovatelkou.

Bude vás zajímat, že...

...SKIP letos opětovně prodloužil o další dva roky předplatné dotačního monitoringu Dota-ceOnline, který zahrnuje více jak 1200 dotačních příležitostí. Odběrateli týdenního dotačního monitoringu jsou krajské knihovny, které jej preposílají svým pověřeným knihovnám. Díky filtrování nabídky (podle krajů, typu a charakteru dotace) se jedná doslova o nabídku na míru. Knihovny, které hledají možnosti vícezdrojového financování, se mohou obracet na regionální oddělení svých pověřených knihoven.

KNIHOVNA

- LOVEBRAND
- ČTENÁŘSTVÍ
- DOBROVOLNICTVÍ
- ONLINE

“Společně
tvoříme
knihovnu, kde
mladí čtou
a mění svět.”

BŘEZEN
MĚSÍC ČTENÁŘŮ
3

skip

více informací najdete na webu
www.brezenmesicctenaru.cz

partneři:

KNIHOVNY.CZ

Slovenská
asociácia
knižnic